ANUL XXIII
5
(927)
Sîmbătă
2 februarie
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IMAGINEA UNITĂȚII, IMAGINEA DEMOCRAȚIEI

Cînd partidul cere și ascultă cuvîntul fiecărui cetățean, cînd acest cuvînt dă glas dragostei pentru țară și pentru partid, cînd el respiră pasiune, responsabilitate politică și civică, competență, cînd cuvîntul acesta oglindește un unic ideal multiplicat la scara întregii Românii socialiste, înseamnă că poporul român veghează, într-adevăr, asupra destinului său. Imaginea României de azi și imaginea României viitoare se oglindesc în Programul partidului, în Directivele Congresului al XII-lea al partidului nostru comunist, configurează imaginea țării așa cum o simt, cum o gîndesc, cum o vor, cum o slujesc toți cetățenii pămîntului românesc, fără deosebire de naționalitate.

O astfel de imagine este și una a unității indestructibile a poporului în jurul centrului său vital — partidul, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru că nimic nu s-a înălțat și nu se va înălța durabil în patrie în afara ideii de unitate. Existăm în această idee puternici, încrezători în prezentul și viitorul nostru. Ea ne cuprinde, cum noi înșine ne cuprindem în ea. Frumusețea gîndului, prin mîndria, dragostea și încrederea cu care fiii țării au primit sărbătorirea bărbatului aflat în fruntea partidului și patriei, sărbătoarea de inimă a națiunii întregi, exprimă limpede acest sentiment al demnității și unirii noastre.

Adevăr ilustrat și de realitatea vieții politice din această perioadă de trecere spre primăvară — pregătirea alegerilor de la 9 martie a.c. Primul mare eveniment politic al anului 1980 — Congresul Frontului Democrației și Unității Socialiste a însemnat o puternică reafirmare a vitalității democrației noastre, a justeții politicii partidului privind continua adîncire a participării oamenilor muncii la viața politică a țării. Democratismul societății românești contemporane ilustrează un umanism activ, revoluționar, un climat de plenară afirmare a acestuia în beneficiul societății și în cel al omului constructor, participant conștient la procesul edificării noii orînduiri.

Omul — valoare supremă a societății noastre — iată o realitate care s-a impus și se adîncește necontenit ca toate realitățile de semnificativ relief ale României contemporane, o realitate care nicicînd nu s-a ridicat, de-a lungul timpului, la un grad atît de înalt de înțelegere politică și socială : relația om-istorie. Este aceasta o relație tutelară pe care omul însuși a impus-o, pe care însăși istoria a înscris-o pe firmamentul său — amîndoi termenii căpătînd o greutate nouă, un ecou nou, o dimensiune nouă sub flamura de luptă a partidului.

Alegerile de la 9 martie vor fi o elocventă mărturie a faptului că dialectica noastră este, în esență, dialectica participării, dialectica conștiinței, dialectica libertății, dialectica democrației socialiste. Există în tot ce am făurit, va exista în tot ce vom dura de aici înainte în drumul nostru spre societatea socialistă multilateral dezvoltată și comunistă — o investiție care este proprie numai oamenilor ce își trăiesc exemplar, cu maturâ responsabilitate, în climatul unor democrații adevărate, condiția de producători și proprietari ai bunurilor materiale și spirituale.

Cei 35 de ani de libertate au însemnat o continuă afirmare a modului cum trebuie înțeleasă democrația în societatea noastră socialistă. Prin ea s-a manifestat și se manifestă vitalitatea societății românești de azi. Într-adevăr, privind țara avem imaginea unui edificiu cu arhitectură armonioasă, a unei opere fără precedent, gîndită și făurită de un întreg popor. Unanimitatea cu care luăm hotărîrile, în care clădim — animați de aceleași idealuri — țara, cu care slujim fără preget devenirea ei, este rodul exercitării, de către fiecare cetățean, al dreptului său de a-și spune cuvîntul, al faptului că îi este ascultat acest cuvînt ; este rodul unității întregului popor în jurul Partidului Comunist Român, al secretarului său general.

Asemenea momente de istorie constituie și pentru scriitori prilejuri de participare nemijlocită la viața social-politică a țării. Prin această participare, dar și prin cuvîntul lor inspirat își dovedesc atributele de artiști-cetățeni angrenați cu trup și suflet în procesul de edificare a omului nou, de construire a noii societăți. Rodnicia timpului trebuie să-și găsească echivalențe artistice pe măsură.

Participînd la istoria poporului său, scriitorul român este și va fi el însuși în conștiința sa, va fi el însuși în efortul ce îl face permanent pentru autenticitatea și valoarea estetică a scrisului său.

Luceafărul

memento 2050

SANCTUAR DACIC

Motto :

E pace în Dacia. Aerul pur
Șterge de oboseală pasărea lină.
Patria e o inimă de jur împrejur
Căptușită cu flăcări la rădăcină.

I

Întemeiate-s imnele. Se-aude
Cum murmură sub munți izvoare vii,
Cum fierbe cleralila-n ramuri crude,
Cum înflorește pasărea-n tării.

Se-ntoarce, lin, pămîntul după pluguri;
Vor fi rod bun și vreme de petit
În toamnă cînd se vor aprinde ruguri
În bătături spuzite cu argint.

Fără odihnă, trec din floare-n floare,
Albinele cu aripi de mătase
Și toată roua se revarsă-n soare,
Întru logodna fetelor frumoase.

Pînă la țărmi de fluviu și de mare
Văzduhul este zugrăvit cu crini.
Dacia mea e-o dulce alinare,
Țărînă cu părinți la rădăcini.

II

Acestea ni-s grînele, vitejii mei frați,
Aceștia ni-s munții, împlătoșați cu păduri,
Aceștia ni-s pruncii, zîmbitori și curați,
Acesta ni-i fluviul cel sfînt cu trei guri.

Aici ne e țara, dintotdeauna urcînd
Odată cu sîngele nostru, în veșnicii.
În fiece bulgări de statornic pămînt
Arde chipul strămoșilor — neînvinse făclii.

Bucurați-vă, darl Case rostuiți și fîntîni,
Puneți lutul pe roată să cînte rotund,
Noi, netemători în fața atîtor furtuni
Am rămas și-am rămîne — viu legămînt.

III.

înfloresc turmele pe coapse de munți,
Iarba mireasă a mieii și a lapte,
În răcoroase paene se pregătesc nunți,

În livezi se odihnesc fructele coapte.
Ca mierea e aerul. Curate-s izvoarele
Scînteind prin cîmpii de argint,

Pruncii își spală în rouă picioarele,
De parcă s-ar pregăti de colind.

IV.

Nu răscoliți tăcerea, părinții noștri dorm
Cu fața spre luceferi, de-atîtea veacuri duse.
Prin trupul lor lumina respiră, unitarm,
Sfîntind această țară de vetre suprapuse.

Fie-vă dar, de-a pururi, de umbra lor curată,
De clipa-n care, tatuși, spre moarte au trecut,
Ținînd în pumni țărînă și stea înghițurată,
Să nu se simtă singuri în platoșe de lut.

Nu răscoliți tăcerea. Ei sînt un aspru riu
Ducînd spre mai departe năvalnice izvoare,
Cînd vara dă în clocot, prin baobele de grîu
Privirea lor fierbinte se sprijină de soare.

V.

Pururi vom fi trup lîngă trup
Și inimă lîngă inimă, bunii mei frați.
Ucigașele vînturi străine sfarmă-se
De hotarele noastre ca de Munții Carpați.

Săbiile acestea încovoiate și lucii
Nu le vom scoate din teacă decît
Atunci cînd în visele copiilor noștri
Va croncăni pasărea cu miros urît.

Dar fie pace mereu și vreme de nuntă,
Dacia liberă fie precum peștii în lacuri,
Trup lîngă trup și inimă lîngă inimă
Totdeauna vom trece din veacuri în veacuri.

VI.

Fii primitor, pămînt de pus pe rană,
Pămînt sfințit de-un car cu patru boi,
Primește-n dar semințele plăpînde,
Ni le trimite, halde, înapoi.

Fii primitor, căci nimeni nu te-o vinde
Oricîte clăi de aur ni s-ar da,
În carnea ta e-un ger de aseminte
Și-o rădăcină veșnică și grea,
Care ne ține cum se ține piatra
De munții noștri, argintați de ploi ;
Fii primitor, pămînt de pus pe rană,
Blînd sărutat de-un car cu patru boi.

Florea Burtan

RETROSPECTIVĂ EDITORIALĂ

Anul dicționarelor

1979 nu a fost un an al criticii, ci, mai curînd, unul al dicționarelor, fapt confirmat, între altele, și de recentul colocviu (unic în felul său) — **Dicționarele literare și locul lor în cultura românească contemporană** organizat la Iași (7—8 decembrie) de Institutul de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al. I. Cuza". Nu este vorba, desigur, despre absența criticii. S-ar putea spune chiar, aparent împotriva afirmației noastre inițiale, că cele mai multe cărți apărute în acest timp confirmă cursul ascendent al exegezei critice actuale și semnele ei de maturitate. N-am înregistrat însă cartea (sau cărțile) de excepție care să impună o viziune sintetică asupra unei epoci sau asupra întregii literaturi. Întîrzie să apară tratatul de istorie literară rămas, în ediția cunoscută, de peste un deceniu, **fot** la volumul al treilea... Între timp, publicarea unui compendiu de istorie literară **(Studii)** s-a dovedit mai curînd o eroare editorială. Nu s-a făcut, de asemena, nimic nou nici pentru cunoașterea marilor noastre valori în străinătate, deși mai multe studii concepute în perspectivă modernă despre cîtiva scriitori de primă importanță ar putea fi, fără prea mari cheltuieli financiare, traduse și difuzate într-una dintre limbile de circulație.

O privire asupra producției editoriale în do-

I. Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

Bilanț de etapă

Nu cred că anul prozei 1979 ar fi fost slab, dimpotrivă ; aș putea spune că au existat transformări ale prozei foarte caracteristice pentru literatura deceniului al optulea. În primul rînd, cred că au apărut sau au reapărut o seamă de profesioniști ai prozei, scriitori pentru care partitura cseistică nu e întîmplătoare și care știu a medita cu folos lîngă eveniment. Alice Botez cu **Eclipsa** și **Emisfera de dor**, Mircea Horia Simionescu cu **Învățături pentru delfin**, Petre Creția cu **Norii**, Costache Olăreanu cu **Ucenic la clasici**, Norman Manea cu **Anii de ucenicie ai lui August Prostul** sînt creatori, pentru care literatura înseamnă cercetare, studiu atent al posibilităților epicului. Vorbim foarte des, uneori cu umor, alteori fără, despre integrarea literaturii române în universalitate, uitînd a aminti căile pe care proza poate deveni într-adevăr modernă : prin implicare, am spune, prin plasarea scriitorului în centru operei sale, prin descoperirea sa ca personaj al propriei sale opere. Exemplar roman din acest punct de vedere este **Clipa cea repede** de Sorin Titel, carte profundă despre trecere, dar și admirabila circumscriere a unui teritoriu al literaturii : după **Țara îndepărtată**, **Pasărea și umbra**, **Clipa cea repede** ne atrage atenția că Sorin Titel stăpînește în proza românească de azi, cu autoritate, un teritoriu fabulos, clar și cu strălucire definit. În aceeași linie a literaturii-eseu, insistent tezistă în numele unui program limpede, **Noaptea otomană** de Paul Anghel încearcă a reabilita drepturile la specificitate ale spațiului balcanic. Încercînd a înnoi sau a reînnoi romanul istoric, Maria-Luiza Cristescu cu **Figuranții** (roman ce se așează în preajma celor mai bune nuvele „istorice" ale lui Ivasiuc), N. Crișan cu **Voievozi fără morminte**, Vasile Andru cu **Noaptea împăratului** (roman al sensibilității „istorice", al puterii și al opțiunii politice) articulează parabole, ieșind într-un „timp etern" al literaturii. Trebuie, în această direcție, să consemnăm că literatura „istorică" a anului 1979 — se pot adăuga la cărțile citate și altele — se emancipează de prestiunea documentului — de tirania lui — printr-un grad sporit de reflexivitate ; a gîndi asupra istoriei, a actualiza evenimentul — iată intenții manifeste aproape în fiecare dintre romanele istorice. Sigur că meditația asupra istoriei din imediata noastră apropiere își are eroii ei : amplu sociografie a lui Ion Lăncrănjan, **Fiul secretei**, încearcă a descoperi situațiile limită ale unui personaj ce a preocupat — a obsedat — pe a-

Cornel Ungureanu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Gheorghe Anghel[m]

Ul Eminescu în bronz îi răsunde **Ruga** întruchipînd o fecioară Călugărită din tradiția noastră bimilenară. Kalos Geron înseamnă bătrîn frumos, făcător de bine. Este o făptură a tradiției noastre medievale devenită printr-o viață aspră de privațiuni și renunțări, printr-o muncă uriașă, un model de frumusețe morală pentru edificarea semenilor ei. Este în aceeași poziție a evlaviei rugătoare ca și Eminescu. Însă ce o deosebește este straiul în care este cuprinsă cu austeritate. Ea reprezintă o lume prin portul ei, o realitate obiectivă față de care făptura ei este slujitoare. Întrucît veșmîntul ei este simbol, semnificația lui vorbește de la sine. Pe cap poartă comănac alb sub formă de cunună semnificînd credința și vestirea păcii, blîndețea și împăciuirea cugetului în orice împrejurare, minte nînsă de înțelegiune. Peste cununa fecioriei se întinde pe spate pînă jos voalul nunții și simbol al subțirimii minții al treziei și darului deosebirii. Acest voal în lucrarea lui Anghel este acoperămîntul ocrotitor al făpturii. Adus în față cu o mînă el dovedește prezența credinței în orice clipă și gest. Dreapta ridicată la frunte a închinăciune cheamă ca pozitia crestetului să fie închinată cu fruntea spre pămînt. Ochii nu se mai văd și-n locul lor vorbește mîna ca un toiag arătător în dreptul frunții ce deschide ochiul interior, cel de-al treilea ochi, văzătorul.

Fața-i suptă n-are chin și frumusețe înafară, este făptura înnoită de post și privațiuni, devenită sacerdotiu și cutezantă interioară. În dosul acestui strai auster trupul despătimit ia proporții de catedrală. După Grigorescu la Agapia, Anghel este al doilea artist de seamă

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Manuscriptum — 10 ani de la apariție

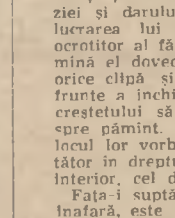

Revista **Manuscriptum** ne amintește în numărul 4 din anul 1979, număr recent apărut, că împlinește 10 ani de la apariție. Menită de la început mai bunei valorificări a patrimoniului literar național, revista își poate face un elocvent bilanț prin simpla expunere a activității sale timp de un deceniu. Astfel, a dat publicității 7 600 de documente care îmbrățișează într-o largă panoramă toate perioadele scrisului românesc, de la cronicari pînă la ziua de azi, documente însoțite de largi studii de specialitate care au căutat, printr-o pertinentă interpretare de pe pozițiile prezentului, să aducă în actualitate strictă textele istorico-literare.

Putem încerca o relativă departajare : **Manuscriptum** a adus în circuitul larg acte di-

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Între marii romantici ai lumii

Cel mai mare poet al românilor din toate timpurile — și una din cele mai mari conștiințe artistice ale Europei veacului al XIX-lea — intră, în 15 ianuarie 1980, în cel de-al 130-lea an al ivirii sale sub bolțile lumii.

Totodată — și iată-ne străbătînd **spațiul timpului**, într-o simbolică și fulgerătoare cavalcadă —, va trebui să amintim, după Geneză, încă o cifră rotundă, egală cu Nemișcarea : în 15 iunie 1979, s-au împlinit 90 de ani de la moartea Poetului.

Căci unde-ajunge nu-i botar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște...

Ar fi îndeajuns aceste versuri, din marele poem **Luceafărul** — versuri care se constituie ca un miracol ingemănat de filosofie și poezie și ca o ipoteză logică revelatorie, asupra spațiului ca timp, enunțată mult mai apoi de Einstein — pentru a așeza pe autorul lor în avangarda cunoașterii și sensibilității moderne. Dar Mihai Eminescu — poetul care întruchipează în cel mai înalt grad conștiința națională românească — este, înainte de toate, creatorul unei **coloane nesfîrșite** de frumusețe și profunzime înălțată monumental doar — e un lucru îndeobște recunoscut de eminescologii români și străini — în 33 de ani de existență, (adică, **de fapt**, în 17 ani, dacă socotim clepsidra timpului începînd cu vîrsta de 16 ani, cînd adolescentul Eminescu a publicat prima poezie). Căci, din cei 39 de ani, cîți i-au fost hărăziți ființei lui pămîntești, ultimii șase i-au fost smulși necruțător de sub imperiul luciditătii.

Există o condiție excepțională care face din Eminescu o permanență sinteză și resinteză pentru fiecare azi al generațiilor post-eminesciene. Spunînd aceasta, nu pronunțăm și nu putem pronunța cuvîntul **mister**, care ar fi, poate, cel mai impropriu din lume. Mult mai pe drept am putea vorbi în acest caz de o **maieutică** a receptării operei și gîndirii eminesciene care-și dezghioacă sensurile din însăși magma creației Poetului, a existenței sacrificiale a Omului, a generozității profilice și monumentale a marelui Intelectual. Georg Brandes afirma, pe urmele lui Taine, că geniul este **un rezumat al epocii**. Dar, cînd în Omul-creator, în **homo aestheticus**, se îngemănează idealurile superioare ale umanității — și visurile cele mai scumpe ale spiritului epocii și ale națiunii din care s-a ivit — nu s-ar putea spune la fel de potrivit că epoca însăși este **rezumatul spiritelor** de excepție, al genilor care o străbat, au străbătut-o ? Cînd vorbim despre Eminescu **azi** și ori de cîte ori vom vorbi des-

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Întrebările esențiale

Sete de adevăr. Sete de adevăr, din cel mai adevărat, din cel de fiecare zi, cum obișnuiesc reporterii să spună. Sete de senzațional — în măsura în care e senzațional să ai har, să afli soluții, să rezolvi probleme aparent insolubile. Sete de aventură esențială — în măsura în care aceasta este chiar viața, cu micile și marile ei întîmplări, toate pline de tîlcuri. Sete de a privi și de a desprinde sensul ultim al celor privite. Sete de a pricepe ce e caracteristic și ce nu e din tot ce te înconjoară. Sete de acțiune, de implicare în aducerea unor destine la linia de plutire. Sete de romantism, de cel ce pune îndrăzneala înaintea temerilor din care se plămădește prudența. Sete de tinerețe, de dizolvare a barierelor fragile dintre vîrste — mai ales cînd ele sînt vîrste de suflet, nu doar biologice. Sete de duioșie, de adevăr și iar de adevăr, de viață și iarăși de viață. Din această sete se naște alergarea în căutarea apei vii care este însăși munca reporterului. A reporterului adevărat.

Am citit, apărută nu demult, la editura „Albatros", cartea lui Petre Dragu — „Haiducii soarelui". Și am avut prilejul să aflu în ea tot ceea ce credeam că ar compune un uto-

Dan Mucenic

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL» : ● Gheorghe Istrate ● Mircea Florin Șandru ● «L-am cunoscut pe Tudor Arghezi» Evocare de Valeriu Anania ● Cronica literară ● Nicolae Ciobanu despre volumul „Arca" de Mihai Ursachi ● Viața cărților ● „Ud pînă la piele" — proză de Dumitru Matală ● Poezii de ● Ioana Dinulescu și ● Patrel Berceanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Prezențe scriitoricești ● Revista străină.

În pagina a 8-a
EMBLEME ALE UNIVERSALITĂȚII
ILIADA Cîntul XXI
în românește de
Sanda Diamantescu și Radu Hîncu

cronica literară

Mihai Ursachi: «ARCA»

Cucerind zone tot mai extinse în cîmpul poeziei contemporane, ironia înțeleasă în primul rînd ca mijloc de potențare lucidă a nestăvilitului elan confesiv dovedește însușiri nebănuite în ceea ce privește capacitatea de adaptare la tipuri de sensibilitate, la temperamente și viziuni poetice dintre cele mai diferite. Se observă astfel că poezia modernă, într-o foarte mare măsură, acceptă ca pe o fatalitate tirania acestui gen de autocenzură și că, practic, șansa ei de a-și redobîndi sinceritatea lirică originară, cel mai adesea, tocmai aici pare că se află. Drept urmare, — fenomen simptomatic — nu ne vom mira deloc constatînd că nu puține sînt cazurile în care ascuțitul simț ironic al poetului de azi se exercită cu inflexibilă siguranță de sine pe suprafața unor zone în care „experiența de viață" stă direct sub semnul cotidianului. În căutarea metaforicii cotidianului (inclusiv al celui domestic !), iată un posibil și, credem noi, cît se poate de sugestiv titlu de eventual studiu consacrat poeziei românești contemporane. Și totuși, a-l încadra pe Mihai Ursachi într-un asemenea eventual studiu nu ni se pare a fi o operație prea simplă. Am zice chiar că nu ar fi nici măcar o operație prea îndreptățită. Este adevărat, de pildă, că **Reveriile domnului R.**, în primul „act" mai ales, capătă înfățișări de natura celor ce urmează, șocante, la prima vedere, prin (așa-zicînd) oralitatea lor realistică : „Cînd singuraticul domn R. a ajuns / din întîmplare în chiar apropierea : domnișoarei sensibile N., el i-a spus : „mă bucur că existați, domnișoară". / La tăcerea mirată și indignată a ei, a răspuns : / „ați fi putut, mă gîndesc, să nu existați". / Dar imediat, încercînd să repare greșeala, a spus, / și dealtfel aceasta-i era și convingerea fermă / (pe care acum regreta s-o fi pus la-ndoială) / „vă felicit pentru faptul că existați, domnișoară". / Înțelegînd (prea tîrziu) că întrecuse măsura / și devenise cam cordial, se corectă cum urmează : / „vreau să spun, propriu-zis, că de fapt / mă felicit pe mine pentru faptul că existați". / Aflați, acum, în prezența cvasitotalității operei poetice a lui Mihai Ursachi (volumul **Arca**, Editura „Junimea", 1979) constatăm că, realmente, aceasta este presărată cu asemenea „scene", al căror desen pare înmulat în pasta densă a peisajului scrutat la fața locului. Pentru a mai oferi cîteva exemple, să arătăm că poetul nu ezită a da la iveală fragmente dintr-un virtual jurnal de călătorie (..Magnificență pe cheiuri : tăcutele dale de marmură albă. / gloria negustorilor de mirodenii, însemnele, / lor, indescifrabil orgoliu. Încălțat în fantastice cizme, / (cataramele și pintenii de aur) nașii mei rămînau / familiari, după o îndelungă absență" etc. — **Sulina sub lumina lunii**), un **Peisaj industrial cu insectă**, surprins într-un revelator crochiu (..Clipă de clipă. Milioane de tone. Arde / inima pietrei — ochiul / varsă șiroaie, ca laptele / dintr-un șipter. Tunet de foc. / / Tăcînd, țîșnesc / inimile furnicii în noptile roșii"), ori un imaginar autoportret prezentat într-o manieră constructivistă sui-generis (..Sapca lui galbenă, intuitiva uzată ; / la început te va face să rîzi. Dar apoi, pe neașteptate, / îți vei aminti de ea ca de o pîlnie / a unui metrou cu simbolice senzori, poate chiar / a unei vagi corporații din care fu înscut ai făcut parte / cîndva, cu prin ceață, sus, dară nu, / cu siguranță vei face, mai devreme sau mai tîrziu, / și la oricine cat, acea șapcă nicidecum nu-i mai pare un obiect ridicol / sau indiferent, ci o paradoxală / coliură, trăsnet sau petrop sau chiar mitră, / hotărît aparată pe-un creștet cu totul nepotrivit" — **Agresivul neasimilat**).

Cu toate acestea, cum scriam, nu ne gîndim nici o clipă a susține că agresiva și foarte penetrantă a instrumentului descriptiv și chiar narativ a lui Mihai Ursachi se află în slujba unei viziuni poetice ce aspiră la captarea acelor imagini care, grație plasticității lor sublimate, sînt chemate a delimita universul biografice capabile să dispună prin ele însele marea poezie. De fapt, bine înțeles, și la poemele de mai înainte, observînd că „epica" lor este, prin definiție, una fals documentaristă. Ca structură poetică, pivotîn în cazul se constituie în alegoria lor insule sufletești, mai degrabă în **parabole** (termenul apare adesea în titlurile poemelor lui Mihai Ursachi) ce încorporează emblemele celeilalte fețe a realului, acea anacronică eului proiectat în vîltoarea de sine. Așa se face că poetul își „construiește" propria „poveste" mitică, respectînd-o și biografia interioară într-o nonconformitate necontenit agresată (vă..în acest sens, și contrapunctul „cuvînt înaintea" la volumul semnat de Ștefan Augustin Doinaș) de datele biografiei fenomenale. Cele două tipuri fundamentale de „povești" autobiografică — a realului „remaniat și a realului visat — se află într-o mimică și dramatică infruntare. Obiectul disputei îl formează relația dichotomică dintre **exterior** și **interiorul** ; acea relație care constituie rațiunea de a fi **în universul** a poetului. Prin acuarela, firește, întreaga poezie lui Mihai Ursachi ne este mai deconspirată dimensiune, nu mai etapelizată social și mai levantinizat umanul. Dimpotrivă, este o lirică melancolic-elegiacă, în descendența romantică, din unghiul căreia se pun la cale neliniștile și tînguirile lirice mereu o condiție de identificare „morții ogînzi", mai exact, a „ființelor identității". Din această perspectivă, e locul de inteles că **incidentul** este acela care face materia eului cît singur. La prima vedere, o rumeguș în care trecînd se dizolvă în peisajul existențial imprevizibil, ceea ce a zeroa și ultima variantă a **Poemului de purpură**. Dar geometric, **arhisemn** în poezia de pînă acum a lui Mihai Ursachi, de fapt, constituenți lineari datorați gîndirii sale poetice : „Jubita mea ce nu există / cu ochii mari ațîț de trupi / din locul unde nu exiști / tu mă privești cu ochii triști / De după colțul de aripi / care pe toate le desparte / pe noi ne știe mare cu nu sînt, / pe cei ce nu-s cum că n-au murit / Iubita mea cu chip de cetă / din timpul cel de tine plin / în care porniri nu există / tu mă privești cu ochii triști". Tulburătorul farmec al poemelor lui Mihai Ursachi stă, încă înfășurîndu-le în nonconformismul ei subversiv, adînc în profunzimea ei tăcută, perfect absorbită de metaforă. Dale fiind imprevizibilele sale resurse de a trăi gîndul și ideea de a se cufunda dezinvolt și [illegible] în parabolă poetică, autorul lor [illegible] nu o dată „jocuri" între cele mai riscante dar și [illegible] cele mai palpitante. De pildă, alăturările deliberate în [illegible] marilor modele și apoi [illegible] subtila desprindere de ele, ar putea fi tema unei [illegible] speciale consacrată poeziei lui Mihai Ursachi. Astfel, **Balada nopții de aur** e [illegible] să dea conținut unui mic [illegible] interferența a cel [illegible] trei surse : feericul exaltat shakespearian, feericul nocturn wagnerian goethean și baladescul medieval francez. La [illegible] **Florella** — o legendă nu-și refuză o anume aură elegiac [illegible] de extracție [illegible]. Sau, în aceeași ordine de idei, curiozitatea spiritului critic nu poate sta nicidecum străină în prezența unei balade [illegible] orecum cea intitulată **Rosalba** : „Fericită dragoste-i dragostea pentru Rosalba : / întîmplările sale delicii, rătăcirile sale, o, fragedă moarte [illegible] Rosalba... / Cu sărutare de foc și înțelepciune. / Fără de grabă, dorința de dincolo e-un turn / al durerii scoborînd în adîncuri / Din zid sînt scrise defunctii ai Siciliei cată / [illegible] încrestați noi pe [illegible] cu dinții / și le-ascultăm ca pe niște petale — [illegible] Rosalba are două aripi albastre / pentru [illegible] / [illegible] / [illegible] /

Antologia «Luceafărul»

● *„El a într-adevăr un autentic și un convulsionat a cărui mască o formează blîndețea, sfielile (...). Țăranii au comprimat într-înșii secole și poate milenii de insatisfacții, iar Gheorghe Istrate, teluric inhibat, nu-i deocamdată decît încă unul dintre optanții viziunii eruptive (...) la care domină jinduri dinamitarde, setea de colosal, de revendicare, de absurd, apetitul de desfigurare a materiei prin exploziile dinăuntru, visul cauterizării artificiului și al demachierii. (...) Și dacă n-am insistat asupra rezonanțelor ce par a mi-l asemui cu Blaga, e pentru că în „asemănarea" aceasta îi hănuim mai degrabă drumul spre a deveni care să-l contureze drept numai ce este el însuși: fîntînă între poteci de sete".*

Ion Caraion : „Duelul cu crinii", 1972

● *„Ceea ce se remarcă numaidecît este oravitatea : poetul „oficiază", transformînd în ritual cîntecul de vîrstă, cîntecul de iubire, respirația sau nostalgia, îndoiala sau teama. (...). Poetul e înclinat să se ia în tragic, să încarce fiecare gest de o greșeală sau vină, să se pedepsească sau să se pună la încercare".*

Nicolae Manolescu : „Contemporanul", 1968

● *„Modul «ritualic» al meditației e așa de autoritar în geometria lui monotonă, imposibilă sub aspect prozodic, încît nu citim poezii diverse ci variante ale unei singure poezii, capitole dintr-un poem care se recompune caleidoscopic. (...)*

Laurențiu Ulici: „Contemporanul", 1978

● *„...crisparea și înfricoșarea în fața necunoscutului universului, condiția ființei deopotrivă legat de autohton și imposibila versificație clasică dau acestei poezii tensiune și originalitate".*

Marian Popa : „Dicționar de literatură română contemporană" (ed. II).

gheorghe istrate

ritual

vai suflete cenușa iar tresare
cad gurile de lup din anii vechi
și imi incearcă trupul de răcoare
și mă răstoarnă-n zgomote-perechi

nebiruit sînt totuși — aripi noi
lovesc în porțile de timp uscate
întinerește piatra : munții goi
lansează vulturi în eternitate

curînd prin flux corabia va trece
văd țărmul legănîndu-se incert
mari fluvii cară prin lumina rece
bucățile de vis și de deșert

mă-mbrățișez cu anii-n destrămare
și carnea își primește surizînd
mătasea rănii sale viitoare
și ghimpii puri nescuturați din gînd

ritual

copil al pietrelor — învăț să tac
magnetul tainei înapoi mă stringe —
așa cum trec orbind din veac în veac
sînt pruncul repetat de-același sînge

o ce lumini se-apropie-adunînd
tărîmul lor neînceput de vină !
ninsori de clipe-mi flutură prin gînd
închipuind statuia mea străbună

nu mai sînt singur — din filință vin
întors în ochiul morții care plînge
și ies din ceața trupului virgin
la piept stringîndu-mi vorbele de sînge

nemarginе

stau la un capăt de veche
de unde alta va să vie

stau la un capăt de lumină
de unde alta va să vină

stau la un capăt de cuvînt
jertfit acestui legămînt

de-aici nemarginea-i aproape
de ea mă mai despart doar pleoape

doar foșnete închipuind
statuia arsă-a altui gînd

la vreme veche de-nceput
pămîntul iarăși m-a durut

pămîntul nostru-i un sărut
cu lacrimile dedesupt
vărsate-n somnul întrerupt

hrănind acolo-n rădăcină
sămînța vremii ce-o să vină

stau la un capăt de visare
desprins de viață și tipare
cu chipul răsturnat în soare

cuvintele

să dăruiești cuvinte nu-i de-ajuns —
va trebui mereu pedepsitor
să suferim de slava lor
ce uneori ne va fi uns

grădina spuselor dă-n clocot
n-am să v-admir spumante voci
mă-nchid în graiul altor roci
precum bisericile-n clopot

mereu vom aștepta răspuns
din trupul nostru-n vindecare
pe cînd o stea rătăcitoare
prin suflet ne va fi pătruns

vai clopotul în noi ascuns !

să dăruiești cuvinte nu-i de-ajuns —
va trebui mereu pedepsitor
să suferim de slava lor
ce uneori ne va fi uns

ritual

lumina care mă-nvelea
avea un gust și o tăcere
avea o pîndă în putere
că am rămas de-atunci în ea

tu care știi rotirea mea
înspre terase înspre ore
dă-i vremii vreme să devore
statornicia lumii grea

eu însumi reîntors în gest
— dresor de umbre și mistere —
recad în mine brusc și-agrest
precum un vultur dintre ere

vai sînt acea făptură rea
cu sufletul duhnind a stea !

cenușa runelor

vom răzbuna iubiri neîntîmplate
prin cîte-am fi putut să nemurim
albastra sferă-a timpului puțin
ce ne-a rotit spre-o altă zeitate

ce umbră grea cutreieră prin ceas ?
ea ne răstoarnă-n zarurile lumii
unde s-or trage liniile sumii
acestor evi halucinînd trufaș

purtăm săpate-n pleoapele umflate
inscripțiile unui veac de-o zi
prin care-adeseori vom învechi
nevoia noastră de eternitate

retrasă-n plînset lacrima candorii
ne-ntoarce chipurile pale-n gînd —
neîncepute suflete de rînd
încoronate-n templele erorii

păcatele nu mor — renasc mai pure
am semne că cenușa a mișcat ;
uitînd iubiri ce nu s-au întîmplat
cu fierb eretic în aceste zgure

purificare

un timp să ne retragem iar din flori
să mirosim pe rînd și noi a moarte
a hainele de care uneori
alt trup lăuntric ne desparte

să fim o clipă luminați de prunci
de oasele lor albe plutitoare
să ne supunem blîndelor porunci
să fim o oră dezlegați de soare

atunci abia suiți pe prundul orb
— pești licărind sub valurile vane —
ne vom vedea-n halucinantul sorb
greșelile împinse sub oceane

astfel prin aripi șiroind prin vini
răbda-vom cazna zborului ce doare
ca să ne-ntoarcem puri și anonimi
în ghimpii otrăviți plutind prin floare

duhul runelor

călătorесc pe două umbre care
hipnotic încă se mai dușmănesc :
două miresme sprijinind o floare
două lumini pe-un tron ceresc

închis în somnul vremii și uitat
retras și unic din mareea fadă
sînt duhul runelor neîntîmplat
ochi așteptînd pre sine să se vadă

sau cine știe cărui legămînt
îi împlinesc prezicerea umilă
de-a-mi stringe aripile din cuvînt
pe-o pieritoare pasăre-copilă

astfel mi-e dat să luminez la fel
aceeași lampă sacră necesară
îmbrățișat cu îngerul rebel
topindu-ne altarele de seară

sonet

vin anii șubrezi — timpul inutil
geroase astre varsă trist lumina
neînvățat cu purpura cu vina
ingenunchează-n aer un copil

mereu mi-acopăr cu-nnoptări retina
mai nevoind mai îndemnat-subtil
ori irosindu-mi vîrsta fără stil
prin porțile ce le-a cuprins rugina

dar încă nu e mîine — încă-i azi
mi-e clipa îngropată-n veșnicie
copile mergi — n-ai învățat să cazi
sub talpa ta mai este o cîmpie

și dacă totuși ai să pieri învață
că timpul curge pururea pe față

ritual

mi se părea mi se părea :
eu — pasăre deasupra mea !

cercam cu somnul — somnoroa
cercam cu visul — visura...

de-aș fi știut n-aș fi zăcut
de mine însumi desfăcut

vom stărui să trecem blînzi
prin calendarul cu plăpînzi

vîslind în luntrile tăcerii
înspre robiile puterii

acolo unde-n țărmul-mumă
cu sine sufletul se-adună

ne-om liniști la ceasul mut
muiat cu lună și sărut

îmbătrînind lumina goală
pe trupul nostru de migală

mi se părea mi se părea :
eu — pasăre deasupra mea !

dar cît de singur mă destram
în tandrul meu epitalam !

● *„Mircea Florin Șandru (poet foarte talentat) este autorul unor admirabile poeme sentimentale închinate orașului modern : tandre și ironice, „realiste" și pline de imaginație, dense de obiecte, concrete pînă la senzualitate și, totodată, fantastice, magice, trăite. Cultivate și originale, elegiile acestea redescoperă vorbirea poetică, poezie fără sfială retorică, de o discursivitate vibrantă, incantatorie"*

Nicolae Manolescu : „România literară", 1974

● *„Încorporat organic unei sensibilități pentru care civilizația devine natură, spațiul urban nu este la Mircea Florin Șandru nici prilej de viziuni periferice, nici pretext de tablouri futuriste ; dintr-o prezență simbolică sau decorativă, orașul este prefăcut în realitatea unică și unitară în care se desfășoară întreaga existență. Marile aglomerări citadine poartă astfel „în matricea lor un mister fără moarte" aspectul labirintic dă sugestia eternității."*

Mircea Iorgulescu : „Scriitori tineri contemporani"

● *„De la primul său volum, poezia lui Mircea Florin Șandru avea deja un spațiu al ei, o structură definită. Deși nu în primul rînd citadinismul, imediat remarcat elogios, dă nota caracteristică a poeziei, ci un fabulos discret, scos din efluviile realului, un fel aparte de a liriciza gesturile, obiectele, recuzita cea mai obișnuită. Trasă inexorabil către dusfan, mecanica sectea a peisajului : orașul, străzile, stațiile, uzinele, oamenii, trenurile, fac obiectul unui lirism exterior, confesiv, rarefiat, involburat."*

Lucian Alexiu : „Ideografii lirice contemporane"

mircea florin șandru

Lumină atroce

Lumină atroce pe sala de spectacole,
Monumentală, încinsă de transpirația
Celor care aplaudă muzica folk
Lumină atroce pe schelele blocului aflat în construcție
Peste fața murdară a muncitorului
Lumină atroce peste tinerii care se sărută
În sala cinematografului, în ultimul rînd
Peste fața tumefiată a bătrînilor care joacă
Table, la ora 5 dimineața în fața chioșcului de ziare
Lumină atroce peste fața copilului abia născut
Roșietic ; peste magazinul de cartier,
Peste dubele cu piine, peste paznicii de noapte
Lumină atroce, aspră, peste orașul murdar
Prin care vîntul spulberă afișe îngălbenite,
Peste trenuri tăcute, cu navetiști, peste fabrici care fumegă
Lumină atroce, multicoloră peste scenă
Peste fețele actorilor zimbitoare
Lumină atroce peste mesele restaurantului
În care cîntă un lăutar timp
Lumină atroce peste meciul de fotbal, în nocturnă
Peste fața femeii singure, așteptînd în ploaie
Lumină atroce peste masa la care scriu,
Un proiector uriaș în care bate
O inimă nevăzută.

Așa și tu

Așa cum fulgerul se lasă pe paratrăznet
Și din leu devine blînda pisică ce scînteiază
Așa cum marea ca o flacără verde,
Ca o catapultă sparge digul
Și apoi adoarme în întinderea de nisip
Așa cum sîngele țîșnește ca o fîntînă arteziană
Apoi se liniștește și susură
Așa și tu suflete, așa și tu suflete,
Așa și tu inimă roșie uriașă care
Bați ca un ciocan pneumatic
Așa și tu la capătul zilei cazi
Așa și tu în somn ești doar o mică sălbăticiune de platină

Lucruri

Lucrurile lăsate singure de la sine putrezesc
Aburul roșu care plutește pe străzi e chiar furia unui lucru
E chiar miezul forței lui, nu o vedem niciodată
De aceea îți spun, nimic nu e mai frumos decît dimineața
Cînd carnea se unește cu spiritul și scot aburi fiecare în felul său
Cînd lucrurile, animale muribunde, te simt și le este frică
Cînd însuși miezul lor strigă nu pleca, nu pleca
Aburul roșu care plutește pe străzi e chiar furia unui lucru.

Orașe suprapuse

Acest zgomot de fierărie nu e trecerea unui tren
Nici prăbușirea turnului de televiziune, mîncat de oxizi sau insecte
Nici complicata mașinărie care înghite automobile uzate și le face pachet
Nici fabrica de piine, malaxorul care mestecă din greșeală un cap, un cap de statuie
Nimic din toate acestea ; se naște un oraș
În lumina infraroșie el e scuipat din trupul orașului vechi
Ca un lingou roșu
Ca o rafală de gloanțe dum-dum din punga mitralierei
Ca un nor de globule usturătoare care se lasă mai jos, tot mai jos
Alegîndu-și o cîmpie sau o plantație tînără, pîrjolind totul în jur
Carbonizînd, pînă rămîne întinderea ca un craniu de tablă
De care se prind cu unghii metalice străzile, casele
Apoi acest oraș scuipă alt oraș
Și el la rîndul lui naște altul și apoi altul
Pînă cînd într-o seară lămîiul va înflori
Triumfător pe balconul de șapte metri lățime
O floare pilpîitoare, inima unui animal nevăzut.

Vîntul

Vine vîntul și ne spală pe față
Acid, umed, din suburbii, de deasupra uzinelor
Flutură cămășile, pîrjolește
Lămîi pitici din balcoane, răscolește
Hîrtiile birocraților, se amestecă
Cu praful din gări, cu gunoaiele,
Cu sufletele
Blîndul, mîncătorul de zăpadă, austrul
Primăvăraticul, sulfurosul
Aleargă pe străzi, bolborosește, urcă etajele,
Trece peste Grădina Botanică, unde iată
A înflorit Agaris Campestris
Linge sîngele cîinelui ucis în mijlocul străzii,
Timpla omului muribund pe patul spitalului
Arde petala trandafirului abia înflorit, cel mai frumos din ultima sută de ani
Atinge glezna femeii dulce ca marmura și ea se înfioară
Împinge orașul în hăul clipei, îl mîngîie
Și trece în secolul celălalt.

Eram

Eram un orb dus de mînă
Eram un orb dus de mînă
Pînă pe muchea prăpastiei
Ascultam hăul cum sună
Ascultă, ascultă, îmi spuneau
Răsuna o melodie divină
Mă mîngîiau cu mîna caldă
Înmănușată imensă
Era o lumină pură, orbitoare
Pleoapele mele erau numai sînge
Dedesubt țări, orașe, fluvii
Pluteau în cenușă, agonizau
Nu știam
Era o muzică străină, venea
Un miros de flori uriașe, mă simțeam
Fericit, eram un orb dus de mînă.

Noapte

Creierul biciuit trebuie să lucreze
Creierul obosit trebuie să lucreze
În noaptea densă precum pîntecul unui înecat
Creierul coase cuvinte asemeni
Unei mașini infernale
Forțînd poemul să iasă deasupra
Ca o pasăre chinuită,
Făcînd poemul să se nască precum
Crinul din marile miluri, precum
Floarea de gaz din reci turbării
Orașul se tîrăște lent în somn
Ca răsuflarea unei vite rănite
Ferestrele una după alta se sting, alunecă
Dincolo de raza vederii
Copiii plîng în somn și în jur
Zidurile se rarefiază apoi se umflă
Trenurile sună în gol, tinerețea
Adoarme, sălbătăcită, în sînge
Numai creierul obosit trebuie să lucreze
Numai poemul, biciuit, trebuie să se nască.

Rubén Darío

Foarte simplu și-a desfăcut cătușele și a pornit
Pe cîmpia cu crini extratereștri peste care se lăsa inserarea
Trupul lui era transparent, o urmă lăsată de păsări pe apă
Nu se vedea aproape deloc, numai încheieturile mîinilor lui luminau
Ca doi ochi de fiară, ca doi ochi de fiară
Așa a plecat să predice poezia în pustiu.

Poemul

Bate-mă cu biciul peste pulpele goale
Bate-mă cu biciul, spune poemul
Tirîndu-se în patru labe în fața mea,
Această piele pe care stau întinse cuvintele
Nu mai are sînge
Această piele flască în care ați pompat aer,
În care ați înfipt acele de seringă
Nu are sînge
Această membrană galbenă nu mai are nimic
Bate-mă cu biciul, dincolo de suprafața cărnii se ascunde misterul,
Voi urla, voi vedea cuvintele cum devin roșii
Va fi o rană vie, imensă, arteziană
Un animal jupuit, bate-mă cu biciul
Spune poemul.

Ce există

Ce există dincolo de lancea nebună a soarelui
Acolo în golul albastru în care fierb
Ca magma orașele, țările calde
Ce se vede dincolo de cuta aceasta de pămînt
Pe care stau întinși, pe burtă, copiii
Cu urechea pe metalul căii ferate
Să audă trenul, trenul venind
Pîrjolind copacii, țăind în două pămîntul
Ce există dincolo de valul nopții
Care biciuiește adolescenții, le încarcă sîngele
Și îl face să cînte
Ce zbîrnîie în sternul meu ca o moară uriașă
Amestecînd mușchii, sîngele, contopindu-mă
Cu aerul muritor
Stai singur și deschizi aripile, plutești pe vînt
Ce există dincolo de lancea nebună a soarelui.

Toată noaptea

Toată noaptea tractoarele au cărat zăpada și au aruncat-o în fluviu
Am visat un cal alb pe care îl jupuiau și el nu spunea nimic
Te-am văzut în cătarea puștii lîngă zidul de ceață
Apără-mă, spuneai, apără-mă spuneai
Vorbeam în somn și sfîșiam cu mîna cearceaful
Sfîșiam lumina roșie a nopții
Zăpada roșie, sîngele căzut pe zăpadă
Dar tractoarele îl cărau și îl aruncau în fluviu
Pînă dimineața n-a rămas nimic
Numai pielea înghețată, aspră, pămînt și crini artificiali
Numai o urmă vagă, un miros de zăpadă
Ciment negru, stații de benzină și sînge
Și papagalul muribund pe treptele nopții :
Ai visat, nu s-a întîmplat nimic, ai visat nu s-a întîmplat nimic.

patrel berceanu

Poem despre arderea frunzelor

am văzut o mașină care aspiră
frunzele uscate
printr-o trompă fragilă
ca o heliantă ;
uneori moartea pune dulcișie în ceea ce
loace —
o strivi gîtul subțire al frunzei de arțar
nu e totuna cu tăiatul pădurii ;
un întreg munte de frunze
este aprins apoi la marginea orașului
din patru părți deodată
melancolia în schimb ignoră unitatea de loc
și-atunci îngerul dimineților — ca-lacrima
se grăbește el să risipească fumul
de pe coline dar cu un ușor cer absent
pe care i-l dă nu scrbo
de agonia prelungită a toamnei
ci mai degrabă poezia asezuată
a anotimpului.

Soleil de poche

nu există poeți triști
primăvara trage pe roată sufletul
iernii
e un vaier și un mirus dulceag de iod la mal
nu există poeți triști
poeții nu se ocupă cu trasul pe roată
roțile tramvaielor se ocupă
poate că se mai ocupă și altele
dar nu există poeți triști
trist e sfertul de metru cub de cer
dintr-o calivie în stil baroc
închipuiți-vă cît trebuie să fie de mic
soarele care răsare într-un cer de un
sfert de metru pe un sfert de metru
pe un sfert de metru
nu există poeți triști
trist e soarele din colecția
soleil de poche

Poezia

ea iartă tot timpul
pentru că are ochii
prea mari

ea e mingiiată de dumneavoastră
la școală
pentru dumnezeiasca ei
bilbiială.

Ploaie cu fulgere

limpede elegant filiformă
fulgerul pune ordine
în spaima orașului

fiori de tai
se culcă pe spate
în canale de scurgere

în noaptea aceasta
bărbații au degete subțiri

părul electrizat al femeilor inmiește
liniștea de-afară.

mircea croitoru

Bătrîna

Pe latura dinspre calea ferată, gardul era din scîndură groasă, cenușie. Blănile ședeau înșirate pe bulumaci de traversă negri, îmbibați cu păcură. Atît era gardul : cît ținea partea dinspre șine. În rest curtea era împrejmuită cu sîrmă prinsă de pari. Prin sîrmă erau împletite nuiele. Stîlpul din dreptul porții mai păstra tabla cu numărul cantonului. Vopseaua se trecuse, dar fierul mai purta imprimat în rugină desenul cifrelor. Cu geamurile spre calea ferată, cantonul. Terasamentul era înălțat mai mult de un metru : locul era moale : o șea între două văi. Gardul împrejmuia un loc în pantă. Dincolo de gard era pădurea.

Bătrîna trecea pe aici de cîteva ori pe an. Ținea niște stupi. Venea primăvara, îi scotea de sub șopron, îi tîra spre mijlocul curții ; o zi stătea pe lîngă ei. Curăța casa, dădea drumul la ferestre să se mai primenească aerul, să mai pătrundă lumina. Proptea uluca și parii de care era agățată sîrma. Așeza scînduri ori bucăți de tablă la rădăcina împletiturii, astupa găurile. Blestema toată vremea bursucii și vulpile care se strecurașeră prin gard și-i măcinaseră. Ținea gardul în picioare de frica urșilor : să nu ajungă la stupi să-i prăpădească. Toamna venea din nou și iar astupa găurile din gard, proptea uluca. Ar fi trebuit să stea toată vremea aici, să pună capcane, să aibă o pușcă, să le sature de baiocuri... Bătrîna nu suferea nici vulpile, nici jderii și nici bursucii. animalele astea care te pîndesc într-una. Și nici pisicile, nici una din vietățile care se-nvîrt prinprejurul oamenilor. Îngăduia mai degrabă cîinii artăgoși și lupii ori vreo altă sălbătăciune cu care să te răfrînești pe față. Dădea cu pietre după [illegible], cu ce-i venea la îndemînă. Avea vorbe amare pentru oamenii care le oploșeau pe lîngă dînșii. Știa bine : oamenii învață toate relele de la animale. Sînt vicleni și hoți ca și ele.

Veni și acum, terminase cu gardul și cu celelalte treburi. Înfundase magazia cu lemnele pe care le aduseseră din pădure, cu crengi și cu vreascuri. Se apucă să tîrască stupii sub șopron. Parte cer se lipi o pînză de nori cenușii. Se răcori pe [illegible]. Bătrîna ridică stupii pe niște cărămizi. Îi așeză pe rînd : Turnă sirop în adîncituri, mai scoase din rame ; în locul gol înfundă fîșii și frunze uscate. Jur-împrejul presără făcăoi de sel amestecat cu mărar. Și cînd se răcori pe [illegible],

ioana dinulescu

Rodul unui măr sălbăticit

Scriu despre tine
cu creta albă, pe un zid văruit.
Steaua, căzînd, sapă în piatră,
cuvîntul sapă în vid.
Scriu despre tine
cum aș culege rodul unui măr
sălbăticit,
cum m-aș strecura într-o străină
grădină.
Dragostea mea își rătăcește urmele
pe un cristal colorat,
joc pentru gînd, pentru vers,
joc aminat. (Joc de copii
într-o curte-nverzită.)
Scriu despre tine, cu numele tău
dezleg zborul unei păsări,
înalt.
Doar numele meu, nerostit de tine,
l-am uitat.

În octombrie, sub Poarta

Somn
și
nu numai atît –
ramură fragedă pipăind
infinitul,
înfiorîndu-l.
Victorie șovăielnică :
în numele ei, mă apropii
de piatră
ca de un rug.
(Măceșul sălbatic înfruntă
parcul din centrul orașului.)
Am văzut, în octombrie,
sub Poarta sărutului,
o femeie singură,
un bărbat fără pereche
și, între ei, clocotind,
piatra,
eterna.

Măiastra nu se supune

Copil
la granița mirării.
Lemnul, piatra, bronzul
întind
seducătoare brațe.
Cioplitorul
vine de la capătul de început
al lumii.
El răvășește materia,
minuie dalta
cumintind duhurile :
al lemnului, al pietrei, al bronzului.
Dar Măiastra nu se supune,
ea scapă din gratiile veșniciei,
din bronz.
Copilul o vede, înțelege
minunea,
mîngîie pasărea cu mirarea lui
și o lasă să zboare.

Legea și visul

Aștri de veghe
la porțile pietrei, la intrarea
în dragoste, în răvășitoarea
ei ordine
ce durează cît frăgezimea
unui fir de iarbă.
Muaurele sparge conturul
formei eterne, năzuită de piatră,
pilpîitor,
flăcără invizibilă,
în an, în oră, în clipă.
Și cocosul de claratilă pe ram –
cîntec de rouă, în zori –
sfîșie toate formele posibile,
anulînd somnul și veghea,
tulburînd-limpezind
fîntîna și setea,
instituie legea și dă, totodată,
friu liber
armăsarului vis.

dumitru matală

Ud pînă la piele

În fiecare dimineață, înainte de a-și începe programul obișnuit, îi plăcea să mai stea întins în pat, să se lăfăie, cum zicea el, măcar vreo zece minute, cufundat în căldura așternutului ca într-o baie. Ceasul îl escorta și el, reglat de cu seară ca să zbîrnîie cu zece minute mai devreme, așa că totul era gospodărește pus la punct și nimic nu-l putea împiedica să-și respecte unul din puținele sale tabieturi. Așezat pe spate, cu brațele îndoite sub cap, își lungea cu voluptate picioarele pînă la celălalt capăt al patului și căsca zgomotos, din adîncul pieptului, satisfăcut că trupul îi dă ascultare din toate încheieturile. În același timp își plimba, în semn de recunoaștere, ochii cîrpiți peste obiectele dimprejur, ca să se obișnuiască din nou cu propria cameră și cu ziua ce se revedea spre el din toate părțile. Pe urmă, își punea o oarecare ordine și în gînduri, fără să se grăbească, dimpotrivă, cu o anumită încetineală chiar, din dorința de a se delecta pe îndelete cu fiecare minut ce care și-l acordase mărinimos. Așa întîmpina Cătăută o zi de muncă, printr-o scurtă pauză de relaxare, bucurîndu-se că-și poate permite o formă de întîrziere, cu toate că cele zece minute de lăfăială erau furate tot din odihna sa.

De data asta ceremonialul nu mai avu loc. Se trezi fără să fi auzit ceasul, mult mai tîrziu decît de obicei, pesemne din cauza unor nori negri, diformi, care se răsturnaseră peste cer și amăgeau lumea că este încă noapte. Cînd întredeschise ochii și văzu cît era ora, Cătăută sări din pat aproape înainte de a gîndi că trebuie să se scoale, ca să rămînă apoi pe marginea lui, descumpănit între ridicarea prea bruscă și inerția căldurii ce-l trăgea înapoi. Abia după aceea, cu o altă întîrziere, își aduse aminte că aseară nici nu pusese ceasul să sune. Astăzi putea să-și ofere un repaus mai lung, putea chiar să nu se mai ducă deloc, așa că n-ar fi avut nici un rost să întoarcă ceasul, numai din plăcerea de a se trezi cu poruncile lui în urechi. Un alt mecanism acționase totuși reflex, chiar dacă nu cu punctualitatea unui ceasornic, dîndu-i peste cap unul din cele mai plăcute obiceiuri tocmai într-un moment cînd ar fi putut să și-l prelungească cel puțin o jumătate de zi. „Uite, dom'le, uite la el, își zise surprins Cătăută, fără să știe prea bine la cine anume se gîndea, abia i se dă un răgaz de o zi, nu mai mult, și el, gata, nu se mai scoală la fel ca ieri. Te-nveți repede cu libertatea, nimic de zis". Gîndul, apărut din senin, se așeza pur și simplu de-a curmezișul tabieturilor sale, dar asta nu-l deranja cîtuși de puțin pe Cătăută.

Fiindcă, oricum, nu-și mai putea găsi prea lesne lenevia, compromisă astăzi definitiv, se hotărî să nu se mai culce la loc în pat. Făcu asadar cîțiva pași prin cameră, neegali și nesiguri însă, ca și cum n-ar fi umblat cu mersul lui, ci cu unul pe care abia îl închiriase de undeva. Vru să se sprijine de masă și nici mîna, moale, nu-l ascultă, îndoindu-se sub greutatea corpului. Nu-i rămînea decît să fie ceva mai energic, numai că pentru asta ar fi avut nevoie și de o altă dispoziție decît cea de acum. După cîteva clipe de șovăială, se apucă totuși să execute niște figuri destul de aproximative, ceva de genul aruncării brațelor în lături și îndoirii ușoare, foarte ușoare, a genunchilor. În vreme ce le încropea, la întîmplare, fără să le comande de nicăieri, îi încerca mult mai convingător un convoi de căscaturi înlăcrimate, identice cu cele care îl deznodau în pat, în timpul repausului. Reuși, în cele din urmă, să se spele cu oarecare insistență, ceea ce avu darul să-l mai învioreze, și să se îmbrace ca de obicei, pentru a pleca la lucru. Numai atunci, odată încheiate cu succes ultimele detalii ale toaletei, se trînti înapoi în pat și începu să se gîndească ce avea de făcut în continuare.

Mare lucru nu-i rămînea parcă, oricît ar fi meditat el Cel mult, una din două. Prima soluție ar fi fost să se retragă pe moșia personală, la ferma din Massachusets, unde și-ar fi putut permite să dea dispoziții la slugi și să taie frunză la cîini pînă la adînci bătrînețe. Ar fi putut s-o ducă într-o neîntreruptă lăfăială, dimineața, la prînz și seară, răsfățîndu-se în șezlonguri pînă ce s-ar fi desprins din el însuși ca să se admire de undeva, dintr-o margine. Din păcate, așa ceva nu se potrivea de la sine, fără să ai și o nevastă dispusă să te întrețină, or el, pînă una-alta, n-avea, plus că luna viitoare ar fi urmat să plătească și chiria, pentru odaia asta, unde stătea în gazdă. A doua posibilitate, ceva mai inteligentă parcă, era să-și caute chiar de astăzi o slujbă. La autobaza unde lucrase pînă ieri nu se mai putea întoarce cu nici un chip. Șeful îi poruncise ca de mîine să nu mai vină la lucru, cum s-ar zice il congediase, iar între timp mîine se făcuse azi. Atîta ambiție avea și el, să nu mai calce pe acolo decît cînd și-o lua lichidarea. De șoferi este nevoie pretutindeni, în toată țara, așa că nu-l obliga nimeni să se întoarcă cu căciula în mînă la poarta autobazei. Își putea permite chiar și cîteva zile de concediu, pînă ce va lua o hotărîre : dacă cealaltă variantă, cu mostra tremurată undeva în zare, concediul era mai la îndemînă și nu depindea decît de el. Odată lucrările puse la punct, Cătăută socoti că încheiase cu meditațiile și ar cam fi timpul să se scoale, a doua oară, numai că gîndurile îi scăpau mereu pe lături, apucînd-o într-o altă direcție.

Ieri, cînd se petrecuse toată încurcătura, tocmai se îndrepta spre garaje, cînd fusese strigat de unul de la Mișcare :

— Cătăută, dă mașina în primire lui Pascu și du-te pînă la bază. Te cheamă șefu' !

Ascultător, îl căută pe Pascu, îi dădu în primire pe tăcute, fără să se mai piardă în felul de presupuneri cu care îl ispitea celălalt și numai cînd încheie cele cîteva formalități îi atrase atenția binevoitor :

— Cursa următoare o fac tot eu, să știi. N-am de gînd să plec în rodaj. De la Pascu, bineînțeles, vestea avea să se răspîndească în toată autogara.

Cătăută știa deci prea bine pentru ce anume era chemat. Aflase și el ca toată lumea, că la bază au venit cîteva mașini noi-noute și cineva trebuie pesemne să le ia și pe ele în primire. El era foarte decis să nu primească nici una, dar chiar și așa, indiferent de intenția sa, la

Sculptură de Gheorghe Anghel

lui, ca să-l fixeze pe Cătăută pe deasupra ochelarilor și să-l acosteze cu o întrebare mai mult decît eliptică : Ei ? Acesta scutură imperceptibil din cap, o mișcare care putea însemna orice pentru el. Însă care, neexplicată de cuvinte, nu putea spune mare lucru celorlalți. După cîteva clipe cu un oarecare regret parcă, arătînd abia acum că era nu numai cineva ci și ceva, privi lung de pe birou niște hîrtii și le trimise scurtului, cu o naturalețe suspectă :

— Atunci, poftim actele și ceream bon !

Cătăută nici nu se atinse de acte, îl luă pur și simplu cu vorba pe celălalt, fiindcă avea nevoie și el de mîini pentru prostele gesturi precipitate, și pentru a-și ascunde cumva cuvintele ce se înghesuiau în dezordine la gura lui :

— Nu pier, tovarășe șef, nu pot să plec ! Nu v-am spus că nu pot să plec ? Nu, nicicum. Cătăută e-o unitatea asta ? Da Mocanu ce libe... (îi veni în minte numele lui Pascu și aproape în aceeași clipă, neștiind la ce). El știe și dumneavoastră tot așa de bine.

Parcă dintr-odată convins, șeful îi dădu seama că nu mai are rost să insiste și trimise hîrtiile la loc, peste altele. Apoi încercă să se plimbe calm, nervos, prin cameră, în vreme ce glasul i se ridica și cobora în același timp :

— Ce dracu aveți cu toții în dimineața asta ? Toată lumea vine cu pretenții, toată lumea are motive personale. Și eu ce să fac ? De unde să iau alți oameni ? Rodajul e o verificare serioasă, nu glumă. Crezi că eu am în fiecare buzunar cîte un șofer pentru rodaj ?

Într-o adevărată rostogolire de lemități, șeful se îndreptă amenințător către Cătăută, încercînd să recupereze prin agilitate ceea ce nu-i izbutea prin statură. Fără să se lase intimidat, acesta îl măsură îndelung, îl cercetă de sus pînă jos, proptit cum era în picioarele sale scurte, cu capul dat mult pe spate ca să-l poată privi pe el în ochi, și încercă să nu complice situația prin vreun zîmbet imprudent. Șeful îi ghici însă și așa, nerăsărit în afară, sau poate asta căuta el cînd își dădea capul pe spate, de ajuns pentru ca o scurtă sclipire metalică în spatele ochelarilor să anunțe izbucnirea de furie. Pe neașteptate, îl strigă telefonul, așa că fu nevoit să-și reia rostogolirea, schimbîndu-i direcția spre aparat. Cătăută vru să profite de prilej ca să se strecoare la repezeală afară, însă celălalt fu mai iute decît el, atît cît trebuia ca să-l prindă strîns în ușa întredeschisă. În vreme ce ridica receptorul, pînă să ajungă cu el la ureche, se răsti către subalternul său o severitate de ultimă instanță, singura posibilitate de a-și recuceri, întrecîgă, autoritatea pe care își închipuia că o pierduse pînă atunci :

— Dacă nu te răzgîndești între timp, mîine poți să nu mai vii la lucru !

O bucată de vreme, după aceea, așezat pe ultima treaptă a scărilor ce coborau în curtea [illegible], Cătăută se lăsase bîrtuit de tot felul de gîndiri confuze. Drept în mijlocul curții, ca un punct de reper într-o cîmpie fără margini, era înfipt corpul de clădire în care se ospătau cele cîteva bîrferi. Pe laturi, înconjurîndu-l ca niște boturi căscate flocoși, se vedeau mai multe [illegible] fără nici pentru la ora aceea. Amenințarea ce venea încă dinspre ele, ci din spatele său, părea să fie decît o încercare de [illegible]. Cu șoferu trebuie să te porți frumos, să nu-l superi prea tare, că te lasă și pe tine fără mîncare pentru multă vreme. Încercase chiar să-și convingă pe sine însuși că nici șeful nu putea rupe așa definitiv mofturile [illegible] pentru simplul fiindcă erau mai [illegible] decît el însuși nu se împăca prea cu ideea să nu se ghiontească cu alți tăcuți ingrijitori. Pentru [illegible] mai mulți pricepe, pe care știa că îi va fi [illegible] să se colaboreze prea bine. Cătăută simțise cum urcă în el o senzație de înverșunare, fără obiect la început, pe urmă îndreptîndu-și furiile ghiontosului deodată. Pe măsură ce senzația străină îl năpădea, el începuse să-și dirijeze deliberat ura, o anumită ură, unul pentru necunoscută și mică îndeobștitată, a zi la fel de urîtă ca aceea care se ascundea acum și din numai cînd în cînd se trăgea la mecanicie. În mai acest an fi fost mai bine să fi dormit acasă, ori să se fi înțolănit ceasul pînă la miezul nopții, numai să nu mai fi pornit pe jos, pe ea și așa prea fi existat în calendare. De aceea cînd abia atunci îl veniseră ideea, nu îi mai [illegible] decît cînd se trăgea [illegible] de la Pascu.

[illegible] Cătăută se pomenise în stradă [illegible] și încă necrezîndu-și ochilor, cu [illegible] în [illegible] cu [illegible] de asfalt. [illegible] să [illegible] din viața asta" se gîndi Cătăută și [illegible] sterg[illegible] de la parbriz. [illegible] [illegible] [illegible]

I-am cunoscut pe TUDOR ARGHEZI

«Amintiri la statura ceasului de-acum» (I)

Evocări de Valeriu Anania

PROLOG

„Nu pot începe însemnarea unor mărturii despre Arghezi fără un sentiment de mare sfială. Nu pentru că eroul ar fi greu accesibil, o pentru că accesul la el presupune, totdeauna, și propria ta implicare în conținutul întâlnirii, ceea ce face inevitabilă prezumția că aberantul imaginea gigantului spre a-ți adăuga și tie două degete la creștet. Am citit niște pagini de memorialistică al căror autor nu a-i părut a fi un amoraș agățat de gleznа Venerei, impresia e penibilă. Oricum, e greu de găsit tonul cu care Platon vorbea despre Socrate. Arghezi însuși, atunci cînd a trebuit s-o facă, își exonerata implicația printr-o magistrală autoflagelare ipocrită. Scriitorul își cunoaște bine materia și sconta pe efecte precise".

Cu aceste rînduri începeam, în 1970, la Detroit, seria de momente arghezene, publicate într-o minusculă casetă de literatură, din care unicul ei colaborator nu a putut tipări mai mult de zece numere. Acum, cînd revăd acele pagini și-mi regăsesc amintirile pe un spațiu tipografic mult mai generos și pentru un public cititor incomparabil mai larg, vechea sfială se retrage în fața unui sentiment de datorie, atît pentru marele meu prieten cît și pentru propria noastră istorie literară. Nu cred ca printre scriitorii de acum, încă în viață, să fie un altul care să-l fi cunoscut mai bine pe Arghezi, un altul care, pe durata unui sfert de veac, să-i fi călcat pragul și să-l fi primit de mai multe ori în odaia lui, față de care poetul să-și fi deschis sufletul mai larg. Nu mulți îi vor fi văzut pe Arghezi plîngînd, nu mulți vor fi fost martorii disperărilor lui. Și cu mulți vor fi avut o lungă corespondență în care Arghezi să se fi lăsat cu totul în voia unui gest al destăinuirii.

Aduceriile mele aminte se resimt însă de unele aproximații, atît de cronologie cît și asupra unor lapși de amănunt. Nu am ținut niciodată un jurnal, nu mi-am notat, acasă, conversațiile cu Arghezi. Scrisorile și notițele autografe ce mi-au rămas de la el sînt puține, supraviețuind, ca prin minune, unor seisme biografice. Nici pe bandă de magnetofon nu l-am înregistrat, cu o singură excepție, prin 1956—57, cînd, în chilia mea de sub dealul Mitropoliei, l-am rugat să-mi citească la microfon cîteva poezii. Să fi citit din carte vreo cinci-șase și de pe file manuscrise vreo trei-patru, acestea din urmă rămase — după cît pot să știu — inedite pînă acum. Ceva mai tîrziu însă bieda mea știință de subtilități nocturne, sustrăgîndu-se unui proces verbal de rigoare, și nu l-am mai putut da de urmă. Unele amintiri, așadar, se cheamă uneîe pe aliile din lumină și seguri foarte îndepărtate și destul de durată care se cerea numai a noastră, cînd, de pildă, a venită a mea la Arghezi sau a lui la mine sau o plimbare în doi sau o convorbire telefonică încă era și nu mai era un eveniment. Poetul mă integrase vieții de familie și — la bună măsură — vieții lui sufletești, așa încît o vizită a mea la Mărțișor trebuia să mă-o anunț numai pentru ca cineva să-mi deschidă poarta ma mare, de la stradă. Apropierea — și fi spunea prietenia — noastră începuse de pe o pagină de poezie, dar ea s-a tradus cruciș pe niște tenebre sufletești în care literatura se implică adiacent. Arghezi m-a iubit așa cum eram, cu toate ale mele, chiar cînd a stat să mă-i merit dragostea. Mai tînăr decît el cu peste patruzeci de ani, dar fel atît de temperamental cum fusese și el la vîrsta pe care o aveam eu, l-am deschis uneori răni, l-am provocat la explicații severe, l-am judecat cu brutalitate. El însă mi-a răspuns, întotdeauna, cu o gingășie care mă dezarma, restituindu-mă stării de umilință lăuntrică, așa cum îi stă bine unui uomo și așa cum o știu și el, la ceasul de singurătate al mîinului nopții, cînd lucra sub aripa îngerului.

Și iată că și acum, cînd scriu aceste rînduri, minunea intuită de el rămîne tot se instinuează edesiv sub vîrful creionului. Amintirile, care altfel mi se refuză în prezență sau îmediată, mă sfidează suav de deasupra spațiului alb.

— Eu cred, îmi spunea odată Arghezi, că cel mai mare poet al lumii e omul care a inventat hîrtia.

INTÎI A FOST ÎN OGRADĂ

Prin primăvara lui 1942 visam — din ce în ce mai insistent — să-l cunosc pe Arghezi, să-l zăresc măcar de departe, să-l văd de aproape, „să-l pipăi și să urlu: Este!" O biografie scandaloasă și o literatură de vînă tare concurează în a aprinde ambițiile secrete ale unui tînăr și foarte prompt călugăr din ministirea Antim, în a cărui chilie fuseseră mistuite și re-mistuite mai toate cărțile apostatului, cîte putuseră fi agonisite de prin librării sau, cele mai multe, din anticariu lui Misu Pach. Mă împrietenisem cu poezia lui prin a fi început s-o resping. Mă urmărea, dar nu ca o obsesie, ci ca pîndă unui dușman furișat în odăile. **„Cîntec de adormit Mitzura"** — titlul — își sună neverosimile, și mă întreb cînd și cum s-o să mai fiu amenințat de tăcerea:

„Tăcerea varlle și le-a pierdut
„Care-o făcea pe vremuri să răsune".

Cred că eram și puțin intîrziat. La douăzeci și unu de ani încă nu descoperisem, în poezie, ritmul interior. Cadențam silabele pe bucăți.

Exegezele argheziene, cîte puteau fi la vremea aceea, nu mă prea ajutau. Cît despre omnia publică, aceasta era deconcertantă. Exista pe atunci o aristocrație bucureșteană care-l detesta pe Arghezi fără să-l fi citit. Clericii, cei mai mulți, vedeau în el doar pe ieroduncul răspopit, dar tot atît de adevărat era că admiratorii lui de taină erau tocmai mînăhii. La Antim, părintele Firmilian, dascăl și duhovnic de seamă, își cumpănea părerile între laicla generoasă și reticența decentă, iar părintele Darie, un călugăr autodidact, uscățiv și osches, era în stare să-ți vorbească două ceasuri nu numai despre absurdul lui Urmuz ci și despre noutatea sintaxei argheziene.

La rîndu-mi, îmi surprindeam versul furat de niște cadențe care nu erau ale mele, și știam că izul lor nu-i va face nici o plăcere lui Nichifor Crainic, care începuse să mă publice în „Gîndirea". Prevedeam o luptă lungă și grea, ceea ce l-a făcut pe poetul Radu Pătrăgcanu să-mi dedice o poezie, apărută, cu un an mai tîrziu, în volumul său de debut **Cîntecul Argonauților**, din care-mi amintesc:

„Purtînd chemarea ce-o aveau aezii
„Și-n suflet cu adevărat pe Dumnezeu,
„Absent și grav, părintele Vartolomeu
„Psalmodiază-n liniștea grădinii pe Arghezi."

O dată mai mult, deci, rîvneam să-mi cunosc tiranul, mai precis, să măsor umbra strigoiului de care trebuia să fug. Într-o vreme, ziarele anunțaseră că Arghezi, în cutare zi, va da autografe la Cartea Românească (cred că apăruse **Lina.**) M-am strecurat timid în librărie și am pîndit cîteva ceasuri. Nu eram hotărît să-i solicit un autograf. Mă înverșuna un fel de spaimă: poate îl va putea agasa pe un tînăr cu dăruința și cărți!... Nu știu ce s-a întîmplat, poarta s-a deschis în librărie, poate nu mă înghesuiam destul, oricum, eroul trebuia să mă zărească după un drum pe brînă muntelui, cu amenințata prăpastie în care n-am căzut.

Cu cîțiva ani înainte, într-o odăiță de tineret unde mă inițiasem cu numai cu Paul Sfera și Horia Ciocîrlea, ei și cu Mihai Vornicu, devenit apoi student la matematici, Scrisesem și eu cîteva versuri și ele mă impresionau de mult. Mă cercetu din cînd în cînd la chilie, aducînd vinara cu ei și-mi citeau, respectat și pasionat, „Buzduganul" de Cosmovici, „Cîntec indian" de Blendzy-Korzeniowski și „Into-o pană pensulă" de Estelle. Prin el mi-a fost dat să-l cunosc pe Arghezi, în anii inițiali ai anului 1942.

Arghezi îl angajase pe Mihai să-l „meditez" pe Horia la matematici, pentru examenele de sfîrșit de an, așa încît acesta mergea vinerea la Mărțișor și-și lăsa lecțiile afară, la masa de sub vișin, unde și pentru rădăcina pronă. Într-una din zile, Arghezi frunzărea un manuscris prompțit din „Gîndirea" și la un moment dat ar fi scris un „Bine !", pe care l-a repetat după ce a mai citit o dată pagina. Intrigat, Mihai s-a strecurat ochii pe versuri, fără îndoială lui Arghezi stăruia rîdă versuri, cu un nume deosebit.

— Aș, ar fi exclamat Mihai, la vîrsta-i !...

— Și cunoști ? s-a informat Arghezi.

— Cum nu, prietenu bun.

Și i-a spus ce și unde scrie.

— Deci ? s-a mirat Arghezi. Se mai găsesc și azi tineri pentru care nu dau la mînăstire ?

Și ar fi adăugat :

— Dacă mînăstirea îi va fulgi și lui cît mi-a folosit mie, atunci bine va fi de el.

Ultimele cuvinte l-au emut lui Mihai drept o aluzie tremisă la miserabila noastră cere-i sfîrșit pe învățămîntul liceal să părăsească tagma. Arghezi însă le spusese cu gravă seriozitate, și eie aveau să răsfrîngă, peste foarte multi ani, în „Predoslovie" un fel de spaimă: poate îl va putea agasa pe un tînăr cu dăruința și cărți!... Nu știu ce s-a întîmplat, poarta s-a deschis în librărie, poate nu mă înghesuiam destul, oricum, eroul trebuia să mă zărească după un drum pe brînă muntelui, cu amenințata prăpastie în care n-am căzut.

Cu cîțiva ani înainte, într-o odăiță de tineret unde mă inițiasem cu numai cu Paul Sfera și Horia Ciocîrlea, ei și cu Mihai Vornicu, devenit apoi student la matematici. Scrisesem și eu cîteva versuri și ele mă impresionau de mult. Mă cercetau din cînd în cînd la chilie, aducînd vinara cu ei și-mi citeau, respectat și pasionat, „Buzduganul" de Cosmovici, „Cîntec indian" de Blendzy-Korzeniowski și „Into-o pană pensulă" de Estelle. Prin el mi-a fost dat să-l cunosc pe Arghezi, în anii inițiali ai anului 1942.

Arghezi îl angajase pe Mihai să-l „mediteze" pe Horia la matematici, pentru examenele de sfîrșit de an, așa încît acesta mergea vinerea la Mărțișor și-și lăsa lecțiile afară, la masa de sub vișin, unde și pentru rădăcina pronă. Într-una din zile, Arghezi frunzărea un manuscris prompțit din „Gîndirea" și la un moment dat ar fi scris un „Bine !", pe care l-a repetat după ce a mai citit o dată pagina. Intrigat, Mihai s-a strecurat ochii pe versuri, fără îndoială lui Arghezi stăruia rîdă versuri, cu un nume deosebit.

— Aș, ar fi exclamat Mihai, la vîrsta-i !...

— Și cunoști ? s-a informat Arghezi.

— Cum nu, prietenu bun.

Și i-a spus ce și unde scrie.

— Deci ? s-a mirat Arghezi. Se mai găsesc și azi tineri pentru care nu dau la mînăstire ?

Și ar fi adăugat :

— Dacă mînăstirea îi va fulgi și lui cît mi-a folosit mie, atunci bine va fi de el.

Ultimele cuvinte l-au emut lui Mihai drept o aluzie tremisă la miserabila noastră cere-i sfîrșit pe învățămîntul liceal să părăsească tagma. Arghezi însă le spusese cu gravă seriozitate, și eie aveau să răsfrîngă, peste foarte multi ani, în „Predoslovie" un fel de spaimă:

Desen de Mihai Gheorghe

Aproape că n-am băgat de seamă cînd omulețul scurt și plinuț, cu rame groase la ochelari, întreptîndu-și mersul legănat spre mine, mi-a întins mîna. Glasul îi era încă nervos.

— Iartă-mă, părinte, sînt niște măgari din mahalaua mea, pe care-i tocmesc cinstit să-mi sape la vie. Ei bine, toată ziua se duc la gard să se p... de trei ori pe ceas, iar seara pretind polul întreg. Fir-'ar ai dracului !...

Apoi, cu un surîs diafan :

— Poftiți, vă rog, în casă !

MĂRȚIȘORUL ACELOR ZILE

Intrarea din jur de Mărțișor era binevenită, și la margini, de război, sărăcie și moarte. Unele imperii se clătinau a prăbușire, altele luau muntele în dinți și se gîndeau să-l încalece. Soldații, de toate culorile, împînziseră meridianele și puteau fi văzuți oriunde, pînă și pe maidanul de peste drum de Văcărești, unde cantonaseră lîngă gară, pentrilă. Seara, cînd ofițerii erau dusi în oraș, ostașii se așterneau pe lîngă tăciuni, fumau rația de țigări și cîntau încet, pe rînd, saustată, fără să știe că urechea curioasă a adunecă de dincolo de grădini și îi ascultă cu sete lumea mai mult din cîntecele lor decît din ceea ce publicau ziarele și vestea posturile de radio.

— Nemții o să piardă războiul, a destăinuit Arghezi într-o zi.

Nu l-am crezut și nici nu-mi venea.

— Impresia falselor aparențelor ; știi ce diabolic soldații noștri ?

Frunză verde trei migdale,
Marșuale, marșuale,
De cînd ai pornit războiul
S-a ales praful de noi.

E de necrezut, dragul meu, dar să știi că bîrzăgăile și înfruntările pornesc întotdeauna de aici, din sufletele acestor mocofani.

Mărțișorul își continua să rămînă același, cum îl cunoscusem de curînd, un așezămînt al semințiilor înțelepte și statornice, o gospodărie mic-burgheză în stilna cărora se ascundea, nebănuit, altarul poetului, unde se oficia, noapte de noapte, închinătoarea taină a prefacerii pîinii în cuvînt. Cine avea să pricepă misterul ? Locatarii mahalalei îl vedeau pe domnul Arghezi doar atît, la orele întîmplărilor obișnuite ; între ei și proprietarul ogrăzii aveau loc mici incidente și schimburi comerciale, iar la vremea zăvoaielor sau a strupturilor, cînd ispita de a te întrupta din banal altuia se face neîndoielnică, se petreceau și fugăreli inclicite prin arșiță, sfîrîituri cu prăjina și înfruntări reciproce peste gard. Incidentele treceau odată cu anotimpul, lucrurile se împăcau de la sine. Poetului îi plăceau, nu puțin în gospodărie, lucrurile vechiului, dar jalnic și impostura nu le ingăduia, nici în literatură.

Pentru cumpărătorii, rari, ce se deschideau pe la ușa Mărțișor și le împingeau înlăuntru alte vaste, asemenea, cu pietre de rîu, dovezi lungi cărora se alăturau, pe rînduri, multe cărți de toată frumusețea și bunătatea. Dincolo de ei se întindea o bucată de vie, cu un capiță pregătit în grădina de sub fereastra scriitorului. În culcușul de frunze uscate ca o ghiveci de scînteieri, dreptunghiul pămîntului ; în lipsa unui om de încredere, pentru noapte îi lua locul sarcina de a veghea asupra rădăcinilor.

Cu să păzească din aleie în curtea casei, trebuia să le scrumi în fața unei porțiuni de obicei furnicată, în dreptul căreia cineva din agățătoare și să bată de cîteva ori într-o tocitură de fier, cu numai aceasta, ca la schit. Mai tîrziu, tocitura a fost înlocuită cu un clopot, pe urmă cu mai multe. Clopotele metalului erau imediat amplificate și acoperite de lătrăturile ciinilor, multi la număr și veninoși în lanțuri, vestitorii adevăratei ai oaspeți tale. Gazda te primea, întotdeauna, cu acel protocol.

Casa lui Arghezi, care fusese dureată, mi se pare, după mobilarea ei și în mai multe etape, în mic-o mică naționalizată printr-o anume frumusețe cu gust. Plămînd-o, înțeleg o văzusem, cred, mai mult pe dinlăuntru decît pe dinafară, cu excepția turnulețelor rafinate din marginea acoperișului, care se vedeau pînă departe. Să fi fost ele o replică la turlele mînăstirii de peste drum ? Unii credeau că acolo meșterește, își scrie poetul, cel puțin uneori. Dar Arghezi avea prea mult simț al humorului care a se fi cocoțat tocmai în prepeleac, pentru a se ascunde. Chilia lui, atelier simplu de tot și modest, era jos. Funcția turnulețelor trebuia să fi fost sufletească. Fugit din călugărie și pentru în viața socială, lui Arghezi i-a plăcut întotdeauna să se creadă, într-un anume fel, tot la mînăstire. La vremea cînd eram bibliotecar pe dealul Patriarhiei, fereastra biroului meu întîmpina tocmai acea parte a Bucureștilor dinspre Parcul Libertății, Crematoriu, Cociocu și Văcărești, profilată pe zare, casa lui Arghezi părea, într-adevăr, un mitoc al Mînăstirii Dealu-Un Vis.

Cine nu știe cît de mult iubesc călugării pisicile ? La Mărțișor erau o droaie, așa cum n'am mai văzut decît în fosta casă a unui alt mare scriitor, Hemingway, într-o al cărui așezămînt din insula Key West, la poarta Golfului Mexic, și grădinești de lîngă Văcărești, declarată acum casă memorială, e o asemănare de necrezut. Felinele lui Arghezi i se răsfatau pe genunchi, așa cum făceau și cele vreo treizeci ale lui Hemingway, îi solicitau surîsuri pe sub mustață, în ceasurile lui moborîte.

Bună parte din poezia Mărțișorului sălășluia în livada bogată și rodnică, întinsă dincolo de casă, pînă la marginea platoului, și populată cu un univers de păsări, gize și viermișori. Patruzeci cîrpe păsteau, vara, printre pomi, și nu o dată n-am cerut poetului îngăduința să mă joc cu ele : pe unul din ei îl porecliserăm Michiduță și mi-l făcusem prieten. O familie de arici, o bonașcă țestoasă și o gîscă bătrînă erau edecuțiile acelui paradis al imnogodirilor casnice, pe care sabia îngerului îl ciopîrțea, noapte de noapte, în două și în mai multe.

Și poate că nici harnica Paraschivă, nici Barbu și nici Mitzu, pe atunci cam la măsura acelor din livadă, nu bănuiau că aceș: **pater familias** al Mărțișorului lor purta în sine, ca pe o taină, singura însușire socială cu care intrase în mînăstire și ieșise apoi la lume : vocația sinucigașului.

Anul dicționarelor

Urmare din pag. 1

meniul criticii (au apărut totuși, de-a lungul anului, **prea puține titluri** !) impune o constatare imbucurătoare : între cărțile cu adevărat valoroase, cele mai multe sînt studii sau eseuri de literatură comparată în cuprinsul cărora literatura română este considerată parte integrantă a literaturii generale și tratată ca atare. Faptul acesta indică o nouă concepție asupra propriei noastre culturi, depășirea complexului de „cenușăreasă" literară manifestat adesea prin situarea periferică a fenomenului literar românesc în structura lucrărilor de sinteză. S-ar putea face chiar mai mult, în sensul circumscrierii originalității sau al reliefării unor priorități românești în materie de cultură.

Dintre studiile și eseurile pomenite mai sus, am cita mai întîi excelenta carte a lui Liviu Petrescu, **Romanul condiției umane**, consacrată romanului modern. Perspectiva istoric-literară și comparatistă se interferează cu cea filosofică, aceasta limitată totuși, întrucît autorul nu apelează, cum poate s-ar fi cerut, și la gîndirea heideggeriană, la filosofia lui Jaspers sau Wittgenstein. Deși Liviu Petrescu integrează în sinteza sa și literatura română, o face parțial : Hortensia Papadat-Bengescu, Liviu Rebreanu, Anton Holban nu sînt nici măcar citați.

Valeriu Cristea oferă, cu masivul său volum **Spațiul în literatură** (care numai aparent trimite la cunoscuta carte a lui Blanchot), o incitantă și agreabilă „excursie" literară prin teritorii dintre cele mai interesante. Autorul consacră mai mult de 2/3 din cartea sa **spațiului închis** (cealaltă treime fiind a **spațiului deschis** și a unor concluzii provizorii), poate un semn că, în evoluția ei, literatura tinde către un fenomen de „închidere". În ce ne privește, regretăm că Valeriu Cristea nu a avut în vedere o anume ipostază a spațiului închis cu ascendență semnificativă în întreg teatrul european de la Caragiale la Beckett și Ionescu. Mai semnalăm și o anume limitare a unghiului privirii critice : deși, în „prefață", Valeriu Cristea afirmă că a apelat „la toate literaturile, din toate timpurile", în cuprinsul cărții procedează altfel. Perspectiva sa este totuși una tradițional-europocentristă (puținele exemple din literatura nord-americană și a Orientului apropiat n-o modifică). Ca și Liviu Petrescu (în **Romanul condiției umane** nu sînt niciodată citați Kawabata, Endo, Márquez, Carpentier), Valeriu Cristea ignoră în totalitate marea literatură a extremului Orient și pe cea sud-americană.

Un „moralist" și un subtil comentator al actului literar este Lucian Raicu. Autorul acelei exemplare cărți despre Gogol publică acum un volum de **fragmente, Reflecții asupra spiritului creator**. În acest „jurnal" nedatat al unor „extaze" de lectură, autorul „divaghează cu grație", cu o înțelegere superioară a dialecticii procesului de elaborare a operei, dar și în afirmații făcute mai mult pentru sonoritatea lor de moment. Acestora din urmă le preferăm generalizările de tipul : „scriitorii mor din pricina frigului. Acesta e singurul diagnostic exact al bolii de care mor scriitorii".

Mai puțin prezentă în presă, Margareta Dolinescu ne face surpriza unei foarte solide și cuprinzătoare cărți despre parnasianism. Copleșitoare ca informație, această exegeză tipic universitară (în bunul înțeles al cuvintelor) se dovedește și într-adevăr comprehensivă. Ceea ce trebuie remarcat, de asemenea, este cuprinderea cu adevărat europeană a „curentului". I-am reproșa totuși că abuzează de termenul **concept** (v. cap. **Conceptul de parnasianism**) acordîndu-i prea mult și mai ales dispunerea tradițională a subcapitolului privitor la reflexele parnasiene în lirica românească, subcapitol ultim, ca un adaos necesar, dar ca un adaos.

Tot o carte de cultură și literatură comparată este și cea semnată de Al. Dutu — **Modele, imagini, privilegii**. Ea propune atenției cîteva „imagini" (a „omului exemplar" și a „celuilalt", a mutației culturale din secolul al XIX-lea) în care primează încercarea de a integra în contextul general fapte specifice culturii și literaturii române. Observația fină, cultivată, nedecisă totuși uneori (v. **Barocul în cultura română**) merge către comentariul obiectiv, bine orientat bibliografic.

Remarcăm apoi cărțile de sinteză propriu-zisă, puține la număr, cum sînt cele ale lui Florin Mihăilescu — volumul al doilea al **Conceptului de critică literară în România** (carte laborioasă, inteligentă, partizană totuși, în sens defavorabil) — și Dim. Păcurariu — o substanțială exegeză asupra **Clasicismului și tendințelor clasice în literatura română**. Nu este vorba despre ediția a doua a studiului publicat în urmă cu mai mulți ani, ci despre o carte revăzută și mult adăugită, cu capitole complet noi.

De asemenea, citățm aici cu plăcere monumentalul studiu al lui D. Micu, **G. Călinescu — între Apollo și Dionysos** care impune impresia unei cercetări exhaustive de aleasă ținută universitară. Foarte rar istoriografia românească a beneficiat de o exegeză de atari proporții, atentă și cuprinzătoare, comprehensivă și subtilă consacrată unui scriitor de primă importanță : o carte despre care se va mai vorbi.

Eminescu — poezia elementelor, de Elena Tacciu, este tot o sinteză: o cercetare bachelardiană de real interes asupra postumelor de tinerețe. Această opțiune nu limitează, de fapt perspectiva, întrucît acolo, în acea perioadă, se află și marile poeme **Memento mori** și **Povestea magului**. Studiul Elenei Tacciu e completat de trei fine analize la **Strigoii, Luceafărul** și **Mai am un singur dor**. Cu unele insuficiențe totuși, explicabile prin caracterul de pionierat al exegezei, cartea aceasta verifică posibilitățile criticii tematice moderne, necesară în cazul operei unui mare poet ca Eminescu.

Un studiu despre care, din păcate, nu s-a prea scris este cel publicat de Dumitru Irimia, **Limbajul poetic eminescian** : o amănuntită analiză de stilistică lingvistică, (deși ar trebui să-i reproșăm autorului că s-a limitat (desigur !) doar la textele antume).

Opera unui alt mare poet român, Arghezi, este obiectul unei masive și profunde cărți scrise de Nicolae Balotă. Ceea ce reușește în mod strălucit autorul, împlinindu-și promisiunea din **Prolog**, este să facă din Arghezi o adevărată prezență. Această carte care **îl merită** pe autorul **Florilor de mucigai** (cîte cărți își merită autorii despre care scriu ?) — iată ce ni se pare cel mai important pentru o exegeză ce le depășește, de departe, pe toate celelalte dedicate poetului pînă acum.

Dintre volumele de critică mai strîns legate de fenomenul românesc actual am reținut patru : **Via magna, Poeți români de azi, Firescul ca excepție** și **Secvențe critice. Via magna** (despre care am scris pe larg în alt loc) este cartea unui tribun, profesiunea de credință reluată și amplificată a unui cărturar care vede cultura română în perspectiva unei reale afirmări în contextul culturii continentului. Ea ar merita continuată într-un studiu mai riguros, cu **toate** datele problemei de natură să **convingă** de vocația noastră universalistă.

Cea mai importantă acțiune a unei cărți ca cea a lui Gheorghe Grigurcu este încercarea de a desena dacă nu un „nou" relief al lirismului românesc actual, cel puțin de a determina o modificare a celui existent. În **Poeți români de azi** impune de la început absența prejudecăților (chiar dacă uneori unele opțiuni tind să instituie sau anunță alte prejudecăți) : pe critic nu-l impresionează nici ierarhiile de la un moment dat, nici dacă, de pildă, unul sau altul dintre poeții despre care scrie locuiește la Iași, la Cluj sau la Tg. Jiu.

Firescul ca excepție a lui Mircea Iorgulescu este o carte incitantă și polemică ce cuprinde două substanțiale studii despre Dinicu Golescu și Gherea și două alte secțiuni de comentarii din actualitate. O mențiune specială pentru sagacitatea și interesul paginilor intitulate **Ibrăileanu și Gherea, sau despre snobism în istoria literară**.

În sfîrșit, **Secvențele critice** ale Ecaterinei Tarălungă — un volum care-și propune prea mult și realizează prea puțin. E destul să adăugăm că în cap. 2 din partea I — **Aria europeană a problemei** — discuția despre conceptul de critică literară modernă se întinde pe aproape... 5 pagini. Cartea trădează o largă informație și o prea îngustă aplicație la materia propriu-zisă a exegezei.

Cărțile la care ne-am referit, în ciuda valorii incontestabile a unora dintre ele, nu sînt nicidecum semnul bogăției și diversității acțiunii critice. Imaginea nu se schimbă nici dacă adăugăm că anul acesta a fost „anul dicționarelor". Totuși, măcar astfel, 1979 este un an de excepție. După **Dicționarul cronologic** și **Dicționarul Școlilor literare** au apărut, în același timp, două lucrări de mai mare interes : **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, elaborat de un colectiv de cercetători ai Institutului de lingvistică, istorie literară și folclor al Universității „Al. I. Cuza", și **Dicționarul de literatură română**, redactat de mai mulți critici și istorici literari, coordonator Dim. Păcurariu.

Cel dintîi, conceput ca o lucrare exhaustivă, este, în genul său, un dicționar model, ceea ce nu înseamnă că anumite aspecte ale concepției și ale redactării articolelor nu sînt discutabile. Ne referim, în primul rînd, la un anume decalaj între imaginea unor mari scriitori în dicționar și imaginea lor în exegezele critice din ultimul deceniu. Eminescu, Slavici, Caragiale, Macedonski se află, parțial, în această situație. Ne gîndim apoi la raportul „ideal", în cazul articolelor despre scriitorii importanți, între informația propriu-zisă și actul interpretativ. Noi considerăm această ediție ca pe o „ediție de probă" ; oricum, dicționarul (atunci cînd va fi terminat) va trebui reordonat alfabetic de la începuturi pînă la zi. În ediția viitoare, cel puțin în tirajul pentru străinătate, va fi necesar, poate, să se reducă spațiul acordat unor scriitori minori.

Dicționarul de literatură română, primul, la noi, de la începuturi pînă astăzi, este un dicționar selectiv. Acordînd un amplu spațiu literaturii contemporane, acest dicționar va declanșa mult mai multe reacții și mult mai diverse decît celălalt. Cîteva s-au și făcut publice. Dintre ele, se detașează net amplul articol al lui Nicolae Manolescu („România literară", 13 decembrie, 1979) nu atît prin intransigența (ca să nu spunem violența) tonului, cît prin spiritul negator, prin afirmațiile uneori fără acoperire, prin precizările... inexacte. Fără a avea acum intenția să intervenim amplu în discuție, adăugăm totuși că Nicolae Manolescu vorbește despre o „dezinformare nu doar estetică" și despre o „concepție cam strîmtă și conservatoare asupra literaturii" care, dacă este un adevăr, nu poate fi doar a coordonatorului. Este spiritul dicționarului „cam universitar, în sens îngust" ? Dacă din cele 770 articole despre scriitori și reviste, aproximativ 400 sînt consacrate literaturii contemporane (deci **cîtorva decenii**), față de celelalte 370 pentru **patru secole** de literatură, spiritul dicționarului este **universitar... în sens foarte larg**. Nicolae Manolescu mai afirmă că, „în chip sistematic, aproape toți (sic !) marii scriitori de azi sînt tratați «pe scurt», din avion, fără referințe critice (de ce capitolele despre Marin Preda sau M. Beniuc n-ar avea referințe : și despre ei s-au scris monografii)". Să producem două exemple : articolul despre Rebreanu are trei pagini și zece rînduri, cel despre Marin Preda (care are și referințe critice) — aproape trei pagini... În plus cel din urmă e mai bine scris, cu judecăți de valoare penetrante.

Desigur, **Dicționarul de literatură română nu este perfect** : în mod cert, e însă perfectibil. Ca în orice dicționar asemănător, selecția poate fi și trebuie să fie îmbunătățită și noi credem că, în vederea edițiilor pentru străinătate, se va proceda astfel. În această perspectivă, ne gîndim că un criteriu ar fi acela al **sporului de noutate** din scrierile unuia sau altuia dintre autorii contemporani. Este importantă, într-un asemenea caz, punerea în evidență a elementelor de originalitate, de prioritate, în raport cu literatura europeană a timpului. Implicit se impune, ca și în cazul celuilalt dicționar, reducerea, pe cît posibil, a decalajului dintre nivelul necesar al interpretării într-o lucrare de acest fel și nivelul criticii românești de azi.

Cărțile de critică, dar mai ales dicționarele literare la care ne-am referit, ne spun că anul 1979 a fost totuși un an interesant.

Între marii romantici ai lumii

Urmare din pag. 1

pre Eminescu **miine**, mi se pare mai mult decît firesc și benefic să inversăm termenii definiției lui Brandes și în sensul invocat mai sus. Căci în 39 (sau 33, sau, și mai adevărat, în 17 !) ani de existență și existență intelectual-artistică, **Luceafărul** versului românesc a acumulat o cultură uriașă, mereu intemeiată pe și reimprospătată de rădăcinile străvechi ale înțelepciunii populare românești, pe marile cărți ale lumii din toate timpurile. Am putea numi această **avere** a spiritului eminescian o **cultură a artei și literaturii sale**, o treaptă esențială prin care putem urca în edificiul operei și gîndirii sale. Dar cum trebuie să numim în acest caz infinita dragoste a Poetului și Omului pentru harta atît de frămîntată — mai totdeauna împurpurată de credința și de sîngele voinței de libertate și independență — a neamului său, a țării sale ? Cum putem numai **astăzi**, cum vom numi iarăși **miine**, devoțiunea înalt cunoscătoare și înegalată, a poetului și omului, pentru istoria, pentru trecutul, prezentul și viitorul țării sale ? Cum am putea numi astăzi gestul ginditorului-creator care, în peregrinările sale prin țară — prin Moldova de Sus și prin Transilvania marilor corifei ai spiritului românesc — glosa cu sîrguință de arheolog „izvorul nesecat al folclorului", suferind cu toată ființa lui pentru, de pildă, starea învățămîntului românesc din acea vreme, sau, pur și simplu, pentru starea socială umilitoare a țăranului și în genere a lucrătorului român ?

În articolele sale politice, un verb revine cu o insistență memorabilă : **a munci**, cu dragoste și sudoare. („Munca e singura creatoare a tuturor drepturilor"). În eseurile sale de gazetar la **Timpul**, poetul și-a dat mîna cu sociologul, politologul și economistul : **„Neapărat că nu trebuie să rămînem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi o națiie industrială, măcar pentru trebuințele noastre (...)** Deci condiția civilizației Statului este civilizația economică". (s.n.) Să nu uităm : această propoziție-program — care constituie, sub auspiciile noii noastre orînduiri, o vocație fundamentală și, tot mai mult, o împlinire — era pronunțată de cel mai mare poet al românilor (și nu de un economist), în anul 1877 !

Este numai una din rațiunile pentru care putem spune cu drept temei acum că, pe lîngă marea **cultură a artei**, Eminescu își crease din viață, din biografia lui intelectual-artistică, o veritabilă **cultură a vieții**. Adică o filosofie de viață, care interesa în cel mai înalt grad, conștiința românească, reprezentînd totodată o sinteză a idealurilor viitoare ale națiunii române, în concertul popoarelor lumii.

Vocația poetică a creatorului fără egal a constituit omul : idealurile monumentale și sfinte ale Omului și Artistului patriot au redefinit, în fiece clipă de inspirație, poetul, scriitorul. Numai astfel ne putem explica în fapt de ce fiecare generație a descoperit și va descoperi în **opera vieții** și în **viața operei marelui** poet, un spirit vizionar și concret, un arhitect al **autosofiei** și un filosof profund al poeziei.

Între marii romantici ai lumii și ai modernității lirice europene, Eminescu ni se înfățișează **ieri** și **azi** ca o pildă simbolică prin operă, prin viață, prin gîndire, a geniului cosmic-terestru, interesat de viața poporului său ca de propria-i viață.

Întrebările esențiale

Urmare din pag. 1

pic portret-robot al reporterului de mare vocație. Nu mă număr printre aceia care au avut posibilitatea de a-l cunoaște pe autorul acestei cărți în anii lui de gazetărie — la „Ramuri", la „Scînteia tineretului", la „Scînteia". „Nu i-am putut fi aproape în clipele în care, presat de timp, era nevoit să dicteze la telefon un articol — bun ! — fără nici o ciornă în față. N-am avut prilejul să văd tot ceea ce a făcut — mai ales printre gazetarii tineri — din Petre Dragu un soi de legendă. Dar i-am parcurs cărțile. Și am citit, într-o spunere dreaptă, deschisă că „a îndrăzni, mai cu seamă în această etapă a marilor responsabilități ale fiecărui individ față de construcția socialistă, mi se pare esențial. Întreaga realitate trebuie să fie investigată cu ochiul critic și necruțător al gazetarului tînăr, dar să reacționeze imediat și fără menajamente ca un adevărat revoluționar" și așa am priceput, încetul cu încetul, pe măsură ce lecturile au mers mai spre adînc, de ce Petre Dragu spunea : „Eu vin dinspre lucruri afunde. / Cu-nerecunoaștere și dor. / Cuțitul vostru cînd mă pătrunde. / Mai limpede mă fac izvor". Am dat de întelesul acestor vorbe cînd am văzut scris, negru pe alb, „Haiducii soarelui" că reporterul este un „soldat de recunoaștere", un om ce pricepe repede și semnalează la fel de repede, ce la de îndată atitudine și nu se sfiește să o comunice tuturor.

Nu s-au scris, așa cum aș fi crezut că se cuvine, prea multe rînduri despre Petre Dragu. Mulți vor fi rămas convinși că a fost un gazetar și atîta tot, că și-a făcut datoria și atîta tot. Dar și-a făcut această datorie cu tot ce a însemnat pentru el **inima**. De aceea, ca reporter tînăr, ori de cîte ori iau din raftul cu cărți dragi „Perfectul foarte simplu", „Sugestii pentru Diogene" sau „Haiducii soarelui" mă pregătesc să răspund unor esențiale întrebări aflate în subtextul fiecăreia dintre aceste cărți : **Trăim cu adevărat ? Scriem cu adevărat despre tot ceea ce trăim ? Și cum scriem ?** Legendele spun despre Petre Dragu că n-ar fi fost un om sever. Cărțile sale, însă, cer răspunsuri dintre cele mai responsabile — pe măsura seriozității cu care întrebările au fost puse, aflîndu-și — în amintitele cărți, în multe, multe reportaje răspîndite prin multe, multe publicații — răspunsuri pe măsură. Răspunsuri cărora trebuie să le adăugăm mereu altele.

atelier literar
poșta redacției

STERIADE TIMUR : Cîteva din proze sînt interesante : „Întoarcerea", „Hora" și chiar „Vizita" și „Piramida" (acestea din urmă mai avînd și unele șovăieli și poticniri). Toate suferă, însă, în privința stilului, expresia e nesigură, stingace, uneori chiar agramată. Toate respiră informație sumară, neasimilată, o gîndire confuză, lipsa unui gust artistic format, etc. În special în „Hermina" și „Dorința", două însăilări superficiale, unde v-ați aventurat într-o problematică și într-un mediu necunoscute — pe care zestrea dv. precară de cultură și informație generală nu vă permite să le „imaginați", să le reconstituiți, să evitați numeroasele gafe — lucrurile ating adevărate recorduri penibile. Nu puteți spera să ajungeți scriitor adevărat (trebuie să vă convingeți de acest lucru pînă nu e prea tîrziu !) cîtă vreme vor mai ieși din condeiul dv. perle de „gramatică" gen **ea însuși, mult mai superior,** etc., ori perle de „gust" și „cultură" ca „ospătar, o halbă de viață", „hemoragie de sînge", „mireasmă de albatros", etc., etc. Producția dv. e mult prea abundentă ca să vă îngăduie să vă ocupați și de școală, studiu, lectură (așa cum, parcă, v-ați angajat — dar rezultatele nu se văd deloc !) ori, fără acest uriaș efort de voință — de răscruce ! — toată ambiția și munca dv. devin zadarnice, inutile, fără nici o șansă ! Și e păcat, pentru că aveți talent (în prozele trimise, „Hora", „Întoarcerea", sînt și pagini frumoase, cu multe, indiscutabile calități), pentru că sînteți tînăr (încă !), pentru că nu depinde **decît de dv. însivă** să vă atingeți marele țel ! Și printre versuri sînt cîteva demne de atenție (..Ni se cere", „Eu cel mai modest", „Uimire"), deși nu s-ar putea spune că marchează un progres (și că sînt scutite de metehnele arătate mai sus). Ba chiar, în ultimul plic, lucrurile intră într-un fel de manieră, pe o „rețetă" și într-o producție de serie — confecție, „lucru manual" fără inspirație și fără freamăt liric, agrementat din cînd în cînd de un fel de metafore-bancuri, care nu pot înlocui adevărata poezie. (Nu ne mai trimiteți, pe viitor, tot ce scrieți, ci numai selecții exigente. Și renunțați la „buricir" dv. foarte greu de descifrat — scrieți mai larg, mai puțin înghesuit, mai citet, pe o singură față a hîrtiei, fiecare text pe o foaie).

B. HORAS : Notații „albe" sensibile, spre diafan, parcă prea mult „andante" și prea puțini pigmenți. Treburile din scrisoare le vom discuta pe viu în curînd. Mulțumiri.

Desen de Petru Țira

T. CERNĂUȚEANU : Pagini cam tulburi, în general, tenebroase, dificile, cu un registru metaforic împuținat, parcă, amenințat de monotonia repetării. Dar și lucruri frumoase („Îmbroglio", „Lupta cu îngerul", „Așternutul reginei", „Mereu spre nordul") care ar merita, la urma urmei, să fie adunate într-o carte.

I. PĂVĂLAN : Desenul limpede, inefabil, a cam dispărut, făcînd loc unei tulburi, incoerente aglomerări de metafore, care oropsește „aripa" pînă la nimicire. Ceva mai bine în „Negustorul", „31 decembrie". („Dar priviți-mă-n ochi" — rămîne — din punctul nostru de vedere, desigur — un lucru inca intemeiat).

A. VIS : Sînt și-acum semnele bune, dar „gherghefiul" pe care lucrați pare grecit și vetust, plin de amintiri livrești, lipsit de prospețime și dezinvoltură. Cîteva accente promițătoare (printre locuri comune și imagini cu crinolină...) în „Răul zilei", „Tu-mi trezești", „După ploaie".

SELENA : Lucruri interesante, din nou, dar parcă mai grenaie, prozaice, declarative, decît data trecută. Ceva mai bine în „Umbra", „După efect", „În zori" (cu strofa a doua crispată, aglomerată, fără „cintec").

N.A. VEST : Mulțumiri. După cum, desigur, ați observat, una din parodii a trecut „pragul" (urmează să comunicați secretariatului de redacție adresa, spre cele de cuviință).

ALFA-BUSI : Așilderea, firește ! — dar celelalte treburi cum mai merg oare ?

RADU PANDELE : Nu sînt poeții deosebite — aceleași semne încă insuficient cristalizate (ceva mai bune în „Soarele iarna") care nu îngăduie încă concluzii destul de sigure în legătură cu perspectivele dv. Scrisoarea (ca și precedentele) inteligentă și cuviincioasă, ar putea să situeze aptitudinile dv. în alt plan (sau și în alt plan) decît poezia. Dar, cum știți, e încă prea devreme pentru concluzii.

CRISTI : Poezie nu prea se vede, deocamdată ; în schimb o adevărată beție de cuvinte, un delir metaforic dezlănțuit, în care incoerența e în competiție cu agramatismul („Corpu fecundă a somnului adînc" în oertuberanța (sic !) potențelor latente" (??), „suvița stelei" înnite înșeală în apel (??), „înnările albinelor colilare" (?) etc., etc.

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Oglinzi paralele

Explorat de ochiul tău batiscaf,
Cînd apropierea devine un fel
De abis
Și curenți oceanici invadează
Arterele subterane ale orașului.
Nervii noștri în căutarea
Unor noi certitudini devin
Incandescenți.
Cine ești tu ? Și întrebarea
Cade în mine ca piatra
În adîncuri de ape.
Înserarea desfășoară catifelate cercuri
Concentrice
Și surîsuri enigmatice
Înstelează tăcerea.

VALERIU DRUMEȘ

Publicitate

Ca doi berbeci
cap în cap s-au bătut ideile
și tot n-am înțeles că baoba
e coeficientul de uzură numărul unu
al organismelor vii.
S-a propus o campanie de vaccinare în masă,
pentru a preveni diabetul
să se renunțe la cultivarea sfeclei de zahăr,
rase de animale fără osîndă
și-asta ar fi o salvare !
nu e sănătos și nici estetic să
nu te poți lega la șireturi
din pricina osînzei,
nu e politicos să-ți pui soția în situația
să te spele zilnic de două ori
pe picioare...
— Recomand dieta numărul nu știu care
a intervenit salvator cineva,
mai mult sport, mai mult sport
a replicat altul, să renunțăm chiar
la autobuze, să desființăm autobazele
de călători, calea ferată s-o dăm
la fier vechi și în locul ei
să cultivăm calea, tutun, viță de vie, pruni,
gara s-o transformăm în discoteca
iar pe șeful stației să-l ducem
la un curs de specializare
să-l punem barman.
Dacă nu credeți, paftim, ceașca de cafea
spune totul, ăsta e viitorul.

Iar voi, care sînteți prietenii mei
cei mai buni
și în care am mare încredere,
bagă un cuțit și tăiați fumul de țigară
din sala asta de ședințe
unde sînt îngropat de viu, altfel
risc să nu vă mai pot spune niciodată
bună ziua.

IUNEL PĂTRU

Veni-va ora

Veni-va ora cînd voi ști prea multe
încît nimic că știu îmi va părea
uitate-n mine genele adulte
iar pieptul șuvoi de apă grea

picioarele m-or duce somnambule
prin tîrguri fără etimologii
în creieru-mi îmbrobonit cu bube
meduze-or fi în loc de-analogii

veni-va ora, nu voi ști că-i oră
timp nu va fi atuncea — numai loc
loc ataractic, fără metaforă
și sunet — doar memorie de ghioc

culori vor fi în schimb, dar fără nume
și toate chemătoare, aburind
apropie-mi va fi tot ce nu se spune
departe orice dubiu sau jind

veni-va ora
nu voi ști că-i oră

TIBERIU RUSU

Tudor Papascu : „Ginditor"

Bănuind

Și iată iarna
într-un moment de anxietate
trage în mine rafale de vînt
și eu trag nînsoarea de pe trupul ei
ca pe-un cearceaf
aruncîndu-l peste celelalte rufe murdare
în timp ce mama bănuind
că m-au sfîșiat stelele
îmi caută trupul pe cîmp.

DUMITRU ILICA ISTRATE

An nou

Aceleași clipe prăfuite,
fără ninsori
parcă numai în camera aceasta
ar fi Anul Nou
Cred că se vor îmbolnăvi ceasurile
ore dilatate
voi aștepta sfîrșitul garoafei strivite
de gîndurile mele
printre secunde rarefiate
se va scurge o stea
iar dimineața
cerul rămas singur îmi va spune :
„Domnișoară,
bate aproape primăvara".

LORENA PĂVĂLAN

Îngîndurat

Vagi
sînii dimineții
aburesc ferestrele —

în fața lor asfaltul
din nou
își aduce aminte
de noi și
se întinde îngîndurat
cu bălțoacele
pironite-n cer.

MARIUS TÂRZIU

Fluiere verzi

E pădurea mai bătrînă ca mine
ca noi toți
mai înțeleaptă
nu mai primește nici o secure
din afară
păsări nu mai importe
încremenite ramuri
ca-ntr-un palat de cleștar
orice înnugurire de culoare
pobelește în alb
limpezind lumina
dar eu știu că sub zăpezi
izvoare limpezi poartă
fiorul
atitor înnămețite
fluiere verzi
șuierul vîntului nu le astupă
urechea de-ți lipești de un trunchi
le poți auzi cum urcă
cu sevele
din pămînt...

G. M. BUCOVICIOR

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

Festivitate omagială

Simbătă, 26 ianuarie 1980, la sediul Uniunii scriitorilor a avut loc o festivitate omagială dedicată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu prilejul zilei sale de naștere.

Festivitatea a fost deschisă prin cuvîntul președintelui Uniunii scriitorilor, George Macovescu. Actori ai teatrelor bucureștene au susținut un recital de poezie engajată, închinată personalității marelui sărbătorit.

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

În zilele de 29—30 ianuarie 1980, la București, a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : Analiza activității revistei „Luceafărul" pe anii 1978—1979 ; Planurile de activitate ale Asociațiilor de scriitori pe primul trimestru al anului 1980 ; Diverse.

La această plenară au mai participat, ca invitați, membrii consiliului de conducere și ai colectivului redacțional al revistei „Luceafărul", redactorii-șefi ai celorlalte reviste editate de Uniunea Scriitorilor și directorii edițiilor de literatură, care nu sînt membri ai Consiliului Uniunii.

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi, au luat cuvîntul scriitorii : **Ioan Alexandru, Paul Anghel, Balogh Jozsef, Teodor Balș, Maria Banuș, Ștefan Bănulescu, Ana Blandiana, Geo Bogza, Constantin Chiriță, Mircea Ciobanu, Daniela Crăsnaru, Dan Cristea, Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Culcer, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Dan Hăulică, Cezar Ivănescu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, Corneliu Leu, Nicolae Manolescu, Ileana Mălăncioiu, Fănuș Neagu, Alexandru Oprea, Gheorghe Pituț, Sânziana Pop, Radu Popescu, Marin Preda, Eugen Simion, Marin Sorescu, Werner Solner, Corneliu Sturzu, Dorin Tudoran, Radu Tudoran, Laurențiu Ulici.**

A luat, de asemenea, cuvîntul tovarășul **Cristea Chelaru,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a apreciat că, pe lîngă succesele realizate de „Luceafărul", pe linia sarcinilor politice și profesionale, totodată revista a manifestat o serie de lipsuri, în ceea ce privește conținutul, orientarea și atragerea unui cerc cît mai larg de colaboratori, în special din rîndul tinerilor scriitori.

În urma numirii noului redactor șef al revistei „Luceafărul", Consiliul Uniunii Scriitorilor a hotărît să înainteze forurilor în drept propuneri pentru reorganizarea consiliului de conducere al revistei și a colegiului de redacție.

Lucrările plenarei au fost conduse de tovarășul **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Adunări generale ale asociațiilor de scriitori

În prezența tovarășului **George Macovescu,** președintele Uniunii scriitorilor, și a tovarășului **Alecu Floareș,** secretar al Comitetului județean al P.C.R., la Casa presei din Iași s-au desfășurat lucrările adunării generale a Asociației scriitorilor din Iași.

Mircea Radu Iacoban, secretarul asociației, a prezentat darea de seamă asupra activității Asociației scriitorilor din Iași în cursul anului 1979, iar **Corneliu Sturzu** a prezentat un referat cuprinzînd sarcinile ce revin asociației pentru anul 1980, în lumina documentelor Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român și ale Congresului al II-lea al F.D.U.S. Tovarășul **Alecu Floareș** a adresat participanților la adunare un salut călduros din partea Comitetului județean al P.C.R.

În cadrul dezbaterilor au luat cuvîntul **Nicolae Barbu, Lucian Valea, Dumitru Ignea, Constantin Th. Ciobanu, Constantin Munteanu, Ion Chirlc, George Damian, Lucian Dumbravă, Mihai Novicov, Andi Andrieș, Ion Constantinescu, Dan Mănucă, Ioanid Romanescu, Octavian Voicu, Grigore Ilisei, Mihai Ursachi.** La încheierea lucrărilor adunării generale a Asociației scriitorilor din Iași a luat cuvîntul **George Macovescu.**

Adunarea generală a fost prefațată de o întîlnire a tovarășului **George Macovescu,** președintele Uniunii scriitorilor, cu studenții Universității „A. I. Cuza" din Iași. În după amiaza zilei de 23 ianuarie 1980, la Teatrul Național din Iași a avut loc spectacolul de poezie „Unire-n cuget și-n simțiri", care a fost deschis prin cuvîntul președintelui Uniunii scriitorilor. Au citit din versurile lor : **Sergiu Adam, Paul Balahur, Ion Chiriac, George Damian, Ion Hurjui, Traian Iancu, Florin Muscalu, Aura Mușat, Ioanid Romanescu, Silviu Rusu, Corneliu Sturzu, Constantin S[illegible]me, Haralambie Țugui, Mihai Ursachi, Horia Zilieru.** În seara aceleiași zile, la Teatrul Național a avut loc spectacolul „Treptele zidirii" de Constantin Popa, spectacol dedicat zilei de 24 ianuarie.

★

În cadrul adunării generale a Asociației scriitorilor din Timișoara care a avut loc vineri, 25 ianuarie, în prezența tovarășilor **Iordache Marin,** secretar al comitetului județean Timiș al P.C.R. **Augusta Anca,** președintă a comitetului județean de Cultură și Educație Socialistă, și **Gheorghe Iancu,** șeful secției de propaganda al comitetului județean de partid, **Anghel Dumbrăveanu,** secretarul Asociației, a prezentat darea de seamă cu privire la activitatea desfășurată de membrii asociației în 1979, iar **Mircea Șerbănescu,** membru în biroul asociației, a dat citire proiectului de acțiuni ce vor avea loc în anul 1980. La dezbateri au luat cuvîntul **Aurel Gheorghe Ardeleanu, Ion Arieșanu, Florin Bănescu, Traian Laviu Birăescu, Vladimir Cioceș, Crișu Dascălu, Dorian Grozdan, Laszlo Balint, Alexandru Jebeleanu, Ion Marin Almăjan, Paul Mielău, Gheorghe Schwartz, G. I. Tohăneanu, Damian Ureche, Ion Velican.**

Ședința secției de poezie

Vineri, 25 ianuarie 1980, s-a desfășurat la Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" plenara secției de poezie a Asociației scriitorilor din București. La dezbateri au luat cuvîntul **Al. Balaci, Traian Iancu, Radu Cârneci, Ion Iuga, Petre Anghel, Vasile Nicolescu, A. Ehian, Cezar Ivănescu, Ion Nicolescu, Liviu Călin, Al. Raicu, Dorin Tudoran, Vasile Andronache, Petre Stoica, Florica Mitrof, Mihai Bărbulescu, Aurelian Chivu, Haralambie Grămescu, Maria Banuș, Balogh Jozsef.** Lucrările au fost conduse de Ștefan Aug. Doinaș, secretarul secției de poezie.

Gheorghe Anghel (II)

Urmare din pag. 1

român ce vine în epoca modernă din vremile noastre de aur. Făptura devenită cuvînt, trupul dobîndind caratele spiritului în vederea cîntării. Este altă formă a cîntecului. Fecioara devenită organ al cîntării prin întrarea în jugul cel greu al abstinenței în vederea spiritualizării, maximei umanizări. Prin ce filtru milenar s-a cernut graiul nostru pînă a devenit cîntec, ce noblete păstrează istoria ca temelie de nedistrus a rînduielii morale a poporului nostru ! Anghel nu-i un sculptor al formelor, ci al virtuților, al purtătorilor de frumusețe morală. Îl preocupă purtătorii de logos, făpturile înjugate la greul istoriei în vederea rodniciei cuvîntului. În acest fel, o lucrare de-a lui comunică o atitudine în lume înainte de toate dobîndită prin Kenoza proprie, prin viața lucrătoare aplicată în vederea spiritualizării. Frumusetea unor astfel de lucrări este mai greu accesibilă, de pe fața lor s-a retras orice umbră de sensualitate și orice cută a ironiei și vanităților de orice fel. Femeia la Anghel este circumscrisă spiritului ca mamă, fecioară în sacerdoțiu sau țărancă.

Manuscriptum — 10 ani de la apariție

Urmare din pag. 1

verse care au elucidat probleme neclare ale istoriei literare (menționăm aici îndeosebi rubrica **Documente în replică**), alături de opere definitivate de autorii lor, dar rămase, din diverse cauze, nepublicate pînă azi (ca, de exemplu, romanul **Mariana Vidrașcu** de Mihail Sadoveanu). De un remarcabil interes au fost „Laboratoarele de creație" — încercări de reconstituire a trudei zilnice pe foaia manuscrisului a marilor noștri scriitori — precum și documente care dovedesc răspîndirea peste hotare a literaturii române, ca și legăturile dintre scriitorii români și străini. De un deosebit interes sînt „dosarele" unor cazuri deosebite care pun în lumină activitatea revoluționară, ideile progresiste ale scriitorilor români sau „arhiva contemporană" — texte inedite din anii literaturii socialiste. Atrag atenția dezbaterile organizate de revistă și apoi publicate cu aceeași intenție de vie încadrare în contemporaneitate.

Ca încheiere, trebuie să menționăm datoria de onoare pe care și-o îndeplinește revista **Manuscriptum**, și anume aceea de a face să apară în paginile sale toate textele Eminescu nepublicate pînă acum. Chiar dacă am lua în considerare numai acest aspect și ne-am da seama că deceniul de existență al revistei n-a trecut fără a lăsa urme în peisajul istorico-literar contemporan. Felicităm colectivul de la Muzeul literaturii române care a reușit să editeze în condiții excepționale pînă acum timp de zece ani revista **Manuscriptum.**

Valeriu Bucuroiu

Niciodată nu mi-a fost mina atît de grea, mina prin care stările devin cuvinte. S-a apus cuvîntului, descoperindu-mi că el nu a fost numai la început, dar și la sfîrșit tot el este. Nescriindu-l simțeam că încă nu se întîmplă despărțirea și am stat toată noaptea în fața colilar albe, apărîndu-le de doliul literelor, pentru a-mi păstra încă prietenul din zilele îndepărtate și din zilele apropiate, pentru a mi-l mai păstra, sau poate pentru a mă simți eu viu alături de el, omul cel mai viu, cel mai fierbinte, cel mai frenetic pe care l-am întîlnit, omul poate singurul, pe care nu l-am văzut niciodată trecînd nepăsător pe lîngă ceva sau cineva. Era parcă un răspuns prin viață, prin trăire la acel cumplit sentiment monstru cu care Baudelaire își amenința sau poate își avertiza poeții și cititorii.

Sorbea totul, liniștit sau în clocot, și răspundea mereu, prin poezie sau prin gest, dar și gestul lui era tot poezie, și tot vesmîntul și tot încăputul răspunsului său era căldură, dragoste, bunătate, omenie. Trăia pentru toți, trăia atît de intens, încît nici acum nu-mi pot închipui că murea pentru toți ; era prea multă bucurie, predestinată, iată, și prin nume, era prea multă atunci cînd căuta și găsea bucurii pentru alții, pentru că aceasta era profesiunea sa, în vers și-n nevers.

I-am sărbătorit fiecare carte, de la prima, cu Nichita, cu Fănuș, cu Băleșu, cu Tomazei, cu Ghelmez, noi în fața paharelor care se goleau, el în fața paharului plin, și ne aminteam versuri, și cotrobăiam prin imperiul cel mare al poeziei, speriindu-i nourii cei tare statornici cu suliți din insula noastră, și cu fiecare carte sulițele lui erau mai suple și mai îndrăznețe, distingîndu-se ca niște trasoare de lumină, mereu mai sus și mai sus. Poetul ruga florile să iasă la drumul mare, poate fără să se gîndească la fructe, ca la niște dovezi, ci pur și simplu proclamînd frumusețea pentru toți.

Credea în frumos și se apropia de tot ce i se părea frumos, și atît de mare îi era credința încît de multe ori lecuia și contamina cu ea, transformînd părerile, sau grăbind intențiile în adevăr. Suprema frumusețe căreia i se închina, știu bine aceasta, și toți prietenii lui și toți prietenii mei o știu, era scrisul, cartea cea bună, cartea cea nobilă, cartea cea frumoasă, cartea cea adevărată, pe care o iubea, și o apăra, și o striga, și o șoptea mereu și pretutindeni. Și mi-e teamă azi că din corul uneori confuz care se întîmplă undeva în lume a voce foarte clară, pasionată și neînfricoșată ne va lipsi și va lipsi adevărul, cel care atît de greu se alcătuiește.

Era comunistul de omenie, era omul, era poetul, în înțelesul cel mai înalt al acestor cuvinte, în înțelesul în care uneori ni se pare himeră sau dorință. Era și colegul, și tovarășul, și prietenul care de multe ori răcorea febra noastră, sau suporta febră pentru toți, și era zîmbet, și bătaie de inimă, pe care o simțeai în inima ta, și chiar înlocuia uneori bătaia inimei tale. Fratele, omul, Valeriu...

Mîna iarăși mi se înțeapănește și mă blestem că am ajuns totuși la cuvinte, la adevărul cel rău : O-a e nedreaptă, iar timpul cel mare își comite prea inconștient crimele.

Constantin Chiriță

Bilanț de etapă

Urmare din pag. 1

proape toți prozatorii importanți ai deceniului al optulea. Că aproape toate cărțile lui Lăncrănjan, cartea trăiește din „mîndrie și prejudecată", dintr-o nevoie acută de a reconstitui prin literatură, **istoria** : cea adevărată. Neglijența stilistică e mai supărătoare însă chiar decît în romanul precedent al lui Lăncrănjan. În stilul blind-enigmistic al literaturii sale mai vechi, Constantin Chiriță încearcă, în **Livada**, a reabilita romanul industrial, prin accentul asupra unor eroi capabili de grandioare morală. Personajele plăcute scriitorului au o candoare adolescentină și o uriețenie sublimă. Pe același teritoriu al imaculării își așează Fănuș Neagu **Cartea cu prietenii** : portrete strălucite, alcătuite de un mare scriitor, demne de orice antologie a scrisului românesc, sînt plasate lîngă crochiuri tactice, încrocite din citate și bunăvoințe născute peste noapte. Un loc anarte între cele mai interesante romane ale anului ag rezerva **Scrisorile imperiale** de Platon Pardău, carte a unei Bucovine fantaste și tulburătoare.

Neobservate sau aproape neobservate de critică au trecut cîteva apariții spectaculoase ale unor prozatori oreșiubiți altădată. Iulian Neacșu, excelent reporter, dovedește o foarte bună „prizare la cotidian", ca și alt fost prozator oniric, Dumitru Dinulescu. Ultimul, autor al unei cărți de nuvele absolut remarcabile, excelează prin notația detașată, rece, prin portretul țesut „în răspăr", prin desenul grotesc și prin verva colajului. Umorul negru nu lipsește. În același sens, **Dărulește-ți o zi de vacanță** de Gabriela Adameșteanu se individualizează prin notația ascuțită capabilă a descrie cu mare finețe ritualurile cotidianului, repetițiile, fantele fără strălucire ; prozatoarea reabilitează epicul sobru, dîstant ; omul comun al prozelor ei „fotografiază" fără a retușa realității imediate. Dacă acestor ultime două cărți le adăugăm **Făpturi neînsemnate** de Alexandru Papiban, volum ce doar prin jocul antedatările aparține lui '78, constatăm că proza tînără devine, într-o linie a ei, antifestivistă, preocupată de „viața cea de toate zilele", de notația exactă a faptului imediat. Am putea prelungi ideea afirmînd că, în contextul literaturii actuale, rafinate uneori cu ostentație, interesată firesc de tehnica narațiunii, de eseul romanesc, rolul de altădată al avangardei îl au tocmai aceste proze aspre, preocupate nu atît de finețea stilistică, de eleganța compunerii, cît de cuprinderea evenimentului viu, **real**, uneori șocant, alteori programatic șocant. Furioșii prozei lui Buzura, ai lui Horia Pătrașcu, ai lui Constantin Stoiciu (și el prezent în acest an cu o carte ce merită, prin acuitatea dezbaterii, atenția : **Pasarela**), sau, și mai devreme, ai lui D.R. Popescu sau ai lui Fănuș Neagu anunțau aceste proze foarte puțin îndatorate unui model sau altul. Am putea constata o anumită inerție a criticii preocupate mai ales a semnala jongleria stilistică, dantelăria ușor manieristă a frazelor, în semnalarea acestui „nou val". Aceasta nu vrea să însemne că „noul val" al prozei încearcă a atrage atenția doar prin atît. Mircea Săndulescu, Mihai Tatulici, Constantin Zărnescu, fără a ignora faptul cotidian, (descrierea aproape reportericească a „faptului imediat") îl subordonează pe acesta unei parabole sau unor sisteme de parabole ; ambiția de a se înscrie în „teritoriile literaturii" nu este, pentru autorii citați înainte, gratuită. Ei sînt scriitori pentru care modelul e tratat cu oarecare deferență : nu cu necondiționată ascultare. Pulsul vieții (și subiect al acestor romane) se simte pe fiecare pagină. Ei nu se feresc să scrie despre studenți, despre studențe, despre condiția unei vîrste : uneori despre eternitatea unei vîrste. Constantin Zărnescu poate fi descoperit — în punctul de plecare — în cîteva intenții teoretice ale lui D.R. Popescu dar **Scotoci însă pretutindeni, răbdător, nici n-avea** prea multe unghere de cercetat, în șifonier, în sertarul mesei, după sobă, sub pernă și abia după aceea se întrebă ce căuta de fapt. Cînd își dădu, în sfîrșit, seama, Cătăută se opri cîteva secunde în mijlocul camerei și de acolo se admonestă la modul impersonal, ca și cum s-ar fi luat drept martor la ciudățeniile unei alte persoane: „Uite, dom'le, uite la el, numai ce-i dai o țîră de libertate și se și învață cu bolerta! Păi de unde să ai tu umbrelă, mă? Ai mai pomenit undeva șofer cu umbrelă?" Ar fi fost nostim, într-adevăr, să apară — oriunde, pe stradă, să zicem — atîrnat de mînerul unei umbrele, topăind ca un ciocîrlan printre stropi și prin bălțoace. Ar fi avut ce discuta și de cê rîde, luni de-a rîndul, cunoscuți și necunoscuți, de-a valma. Așa că așteptă mai întîi să se dezlănțuie bine furtuna, încredințat că, dacă voia să nu se întoarcă din drum, **avea nevoie să-l ude** iarăși, pînă la piele, aceeași ploaie ca și atunci

trebuie să ne irite această alăturare ? Roman remarcabil, **Tratat despre oaspeți** adună în jurul unei demonstrații un șir de „posibilități" ale romanului modern.

Tot la al doilea roman al său, Paul Eugen Banciu (**Reciful**) se realizează ca observator atent al transformărilor unui grup social. Titlul, ca și în cazurile precedente, are menirea de a ne preveni asupra rețelei subtextuale a narațiunii. Ca și în romanul de debut, cîteva personaje sînt memorabile.

Dintre autorii de proză scurtă cîteva nume se rețin : Mihai Sin (**Terasa**) Dumitru M. Ion (**Elfi la Brusa**) și Dan Mutașcu (**Ipoteca și alte povestiri**), sînt, cred, cei mai „integrați" în „direcțiile de evoluție" ale prozei deceniului. Dacă primul despică faptul cotidian, fin analist al momentelor de inerție, înregistrator al semnificațiilor, „nesemnificativului", ceilalți doi sînt balcanici, pitorești, continuînd o linie a prozei muntene. Dintre debuturi, unele sînt într-adevăr remarcabile, altele semnificative pentru direcțiile spre care se orientează tinerii autori. **Carapacea** lui Constantin Stan și **Aventuri într-o curte interioară** de Mircea Nedelciu semnalează o revenire a tinerilor pentru problemele tehnice ale narațiunii, revenire demnă de tot interesul. O mențiune specială pentru șirul de întrebări care animă romanul lui Constantin Stan. Tot în același sens e de semnalat debutul lui Ștefan Agopian. **Ziua minlei** (cu o mențiune specială pentru siguranța stilului retro). Proză de observație, axată asupra evenimentelor scriu, în debuturi promițătoare, Teodor Bulza (excelent reporter) Titus Suciu (cu **Drumul**, roman cu un personaj demn de atenție), Daniel Drăgan.

Criticul nu poate omite, din comentariile literaturii acestui an, proza Olgăi Caba, a Danei Dumitriu, a lui Nicolae Stăiculescu, autori, în 1979, de romane care ilustrează mai clar intenții schițate altădată. Necomentate de critică au rămas cărțile lui Corneliu Leu (autor, totuși, al unei foarte vii cărți de publicistică dedicate zilei de 23 August) sau Pop Simion ; reținerile criticii nu sînt, credem noi, de neînțeles. Stilul abundent, producția masivă de carte, aglomerarea paginilor cu sau fără rețetă nu e de natură să atragă simpatia pentru un autor ale cărui „fluctuații de formă" au fost în repetate rînduri verificate. Ne atrage, în schimb, atenția „Biblioteca de proză română contemporană" a editurii Eminescu, colecție care, la momentul oportun, semnalează cărți importante ale literaturii noastre actuale. Excepînd ultima apariție (**Deschide ochii și vei vedea orașul**) cărțile sînt însoțite de un util aparat critic. Într-un articol spiritual, aplaudat mai în glumă mai în serios, Marian Popa nota că unii din prozatorii de azi au tot atît demult talent ca și confrații lor occidentali, unii laureați cu mari premii literare. A scrie în felul acesta înseamnă a bagateliza (desigur, cu umor) realitățile literaturii actuale.

Nu problema talentului se pune și nici aceste comparații nu cred că își au rostul (oare nu știm — de mai bine de o sută de ani — că „românul s-a născut poet" ?). Problema e de a găsi drumul către reprezentarea noastră reală, autentică, în literatura modernă : cu mijloacele literaturii. Anul 1979 a însemnat, pentru proză, o etapă în această direcție.

Ud pînă la piele

Urmare din pag. a 5-a

bine, cuviincios și resemnat, deasupra baldachinului său...

Tocmai era pe punctul de a da semne de îndeplecare, cînd o imprudență măruntă a celuilalt îl smulse brutal din inchipuire. Printre susure și tînguiri, printre rugăminți vinovate se strecurase pe nesimțite și o altă remarcă, altminteri la fel de impăciuitoare: „Poate de-aceea am și vrut să-ți mai dau o mașină, ca să te punem la încercare..." Surprins de ascunzișul neașteptat al frazei, Cătăută își întrerupse brusc reveria și se mută din mijlocul patului pe marginea lui, contrariat. Cuvintele sortite ripostei, în gînd, reveniră și ele la nuanța cuvenit-protocolară. „Ca să mă puneți la încercare? Să mă verificați, adică? Da ce sînt eu?" Amănuntul se transformă dintr-odată într-un mister care se cerea neapărat lămurit. Acum sau altă dată, asta mai rămînea de văzut, dar oricum nu putea fi lăsat în părăsire prea multă vreme. Ar fi însemnat că se declară dinainte, el însuși, de acord cu orice fel de interpretare. Un tunet învălmășit se prăvăli greoi, din treaptă în treaptă, tot mai aproape, pînă ce-l hurducă pe dinăuntru. Dintr-o clipă în alta avea să înceapă ploaia, dacă nu începuse deja, numai că asta nu putea fi o piedică pentru el. Ca să poată gîndi în voie, la largul său, trebuia chiar să iasă afară, la aer.

Cu febrilitate stăpînită, bine ținută în frîu, se apucă să caute ceva ce nu știa nici el încă.

Embleme ale universalității

CÎTEVA ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA „ILIADEI"

După cum, la sfîrșitul veacului al XI-lea în epopeea Chanson de Roland, se descriau luptele sarazinilor împotriva lui Carol cel Mare, lupte ce avuseseră loc cu aproape patru sute de ani înainte, tot astfel — către sfîrșitul secolului al VIII-lea î.e.n. — Homer cînta eroismul unor viteji care trăiseră cu patru veacuri în urmă, în încleștarea unui cumplit război.

S-ar părea că legendei orale îi trebuie timp să ajungă un poem scris, în forma sa definitivă și perenă.

Homer n-a cunoscut personajele descrise de el în Iliada și n-a participat la faptele de arme. I-a fost dat să cunoască doar cinturile aezilor ce preamăreau războiul de la Troia ; și, inspirîndu-se din fecundul subiect, el i-a dat forma sa ideală.

Astfel, încărcat de venerabile tradiții și împrumutînd un subiect cunoscut de mai multe generații, Homer l-a transfigurat prin puterea lui de creație. Variațiuni geniale pe o temă care rămîne ea însăși !

Dar intențiile poetului întrecean pe acele ale predecesorilor săi. Poemul onorarei și al sacrificiului nu-i satisfăcea ambițiile. El țintea mai sus ; voia să realizeze marea frescă a umanității, în dorința de a reda esențialul, și numai esențialul. Adică o mărturie scrisă a poveștei omului, o litanie a suferințelor lui, un tablou viu și pitoresc al bucuriei de a trăi. Totul îmbinat cu descrierea luptelor crunte, ce revin mereu de-a lungul poemului, ca un refren amar al tragediei omului.

Subiectul este un simplu fapt divers, destul de mărunt, o acțiune desfășurată în puține zile ; dar această întîmplare, fără prea mult relief, reușește să se transforme într-un vast tablou al vieții grecești. Și, astfel, Iliada devine un testament lăsat cu pietate posterității ; testamentul unei experiențe de veacuri, moștenită de alte civilizații și îmbogățită de experiența poetului.

Ideea centrală a poemului este desigur războiul Iliada rămîne pentru cei mai mulți epopeea forței, povestea luptelor și a Morții. Napoleon a socotit chiar că Iliada fusese pesemne un jurnal de război. Și, într-adevăr, Homer descrie admirabil cîmpurile de luptă, gruparea oștilor, înfruntarea dintre vrăjmași ; mai mult, el numește rînd pe rînd pe toți luptătorii care joacă un rol, cît de modest, în acțiunea poemului. Scenele de luptă sînt tablouri vii, ca secvențele unui film, scăldate într-un climat poetic și cu ritmuri precise. Dar, în ciuda acestor sîngeroase descrieri și a nenumăratelor discursuri pledînd pentru curaj și putere, Homer este profund ostil războiului. El ne povestește grozăviile lui și ne subliniază suferințele îndurate. Poemul este, de fapt, un lung protest împotriva Morții, unde zdrobirea fiecărui viteaz — fie și cel mai umil — e plînsă de poet. De-a lungul celor douăzeci și patru de cînturi, biruința își schimbă deseori tabăra. Aheii și troienii sînt uneori înfrînți, uneori biruitori : dar clipa victoriei nu e niciodată cîntată ! Homer știe să povestească clipa durerii și deznădejdea celor care plîng la căpătîiul morților. De altminteri, epopeea nu se sfîrșește, după cum ar fi și firesc, prin izbînda uneia dintre cele două tabere. Ultimul cînt descrie — simbol absolut al faptelor războiului — o înmormîntare : aceea a eroului troian Hector.

Dacă eroii Iliadei sînt aserviți violenței, ei vor fi înnobilați de nestăvilitul lor curaj, asociat ideii de onoare. Curajoși sînt cu toții. Dealtfel, alternativa „Moarte" ori „slavă biruitoare" este emblema poemului. Sacrificiul se consumă în acest consens al onorarei și al andrăriei cetății. Prin spiritul său de sacrificiu, eroul își cîștigă virtutea liberului arbitru și, ridicîndu-te deasupra sa, reușește să lovească în zeii Olimpului, nemilogi și răi. Astfel Diomede, în cîntul al V-lea izbește pe Afrodita și pe cumplitul Ares, zeul războiului, înșfăcîndu-i cu lancea. Pentru că în Iliada omul este supradimensionat, și așezat în centrul universului ca un simbol al întregii creațiuni.

Tot în acest sens, în cîntul al XXI-lea, considerat cel mai poetic din toată opera (și din care dăm alăturat un fragment), Peleidul Ahile înfruntă pe Scămandros — Riul —, care se năpustește asupra viteazului și încearcă să-l înghită în apele sale, pentru a-l afunda în noroiul unde i-ar putrezi oasele, dacă Ahile n-ar izbuti să scape, recîștigîndu-și nestăvilita lui putere.

Ce departe suntem de omul sclav al Naturii ostile, cu care nu se poate măsura ! Omul înfricoșat de zei, și înlănțuit de răzbunarea lor, va deveni în poemul homeric al Iliadei eroul sacrificiului, dar și al luptei.

Cîntul de mai jos zugrăvește înfruntarea lui Ahile cu apele Scamandrului, aceștia în același timp miraculoase și reale ; miraculoase prin simbolica ei, reală prin descrierea amănuntită și dramatică a faptelor, prin spiritul de observație al poetului ce reține toate detaliile esențiale. Chiar dacă sînt transfigurate de sensibilitatea autorului ele rezonează și cuprind multiplele fațete ale realității.

Nu trebuie să uităm că Homer este legat de tradiția, în așa fel încît pesemne, încă se mișcă secvențe, ce se mișcă în acest sens. Apoi mai intervine și faptul că el face unele concesii gustului contemporan. Pentru lumea nestrămutatoare de atunci, Natura este divină. De aceea cazul în Iliada nu mișcă miraculos, unde faptele — privite ca zeități — au ceva omenesc, unde ceva face procesul. Iar războinicii sînt furați de zei și înălțați în ceață. Basmul lui Homer are grație și naturalețea marii simplicități populare. Poetul pornește de la Natură, pentru a ajunge la om. Tradiția vrea ca tatăl pămînt, apele învolburate, cerul, aerul limpede, vîntul și stihiile să fie zeificate și înzestrate cu alte puteri decît cele ale omului. Concepție animistă a vremii, în fața căreia Homer se înclină. Dar, dincolo de acest „miraculos", există în Iliada o dialectică pe care poetul n-o uită niciodată. Acțiunea zeilor este mai curînd simbolică și desfășurarea întîmplărilor merge invariabil de la cauză la efect. Există, concomitent cu acțiunea basmului — partea poeziei —, o succesiune riguroasă a faptelor, în spiritul Dreptății și al conflictului uman. Astfel conceput, poemul homeric devine o împletitură de real și de fantastic, adică de proză și de poezie, de realitate și vis, de precizie și de închipuire.

Personajul central al poemului este Ahile cel-cu-pasul-avîntat. Personalitatea lui apare atît de bine conturată, încît viteazul e prezent și atunci cînd lipsește din descrieri și din acțiune. Absența sa domină poemul, ca și prezența lui. Numele-i revine pe buzele tuturora și Peleidul este dorit și regretat de toți aheii. Soarta lor atîrnă de alte mînteri de el și acțiunea se va desfășura condusă de voința lui.

De partea cealaltă, la Troia, Homer ne prezintă pe celălalt fin de erou, pe falnicul Hector, cel mai viteaz dintre voinicii Troiei, sortit de la începutul poemului să fie învins de o soartă nemiloasă. Cei doi viteji se vor înfrunta de-a lungul epopeii, ca două simboluri ale războiului, cu totul diferiți unul de celălalt. Dacă Homer îl prezintă pe Ahile pasionat, războinic și crud, sensibilitatea lui Hector și puterea minții lui vor ști să-i frîneze orice patimă. Vitejia troianului este un act de reflecțiune. Deoarece Hector nu este cel care cucerește, ci acel care se apără — vrea cerînd cu totul alte calități decît ale cuceritorului. Îmbătat de sînge și aprins de glorie ! Apoi, Hector este mai puțin înzestrat fizic decît e Ahile. Are nemaipomenita lui trăsnire și nici aceeași îndemînare la zvîrlitul lăncii. Caracterul apus al Peleidului îi conferă o îndrăzneală pe care Hector nu o cunoaște. Dacă fiul lui Priam se frămîntă uneori între teamă și datorie, luptînd între amarea femeilor și a copiilor de la Troia, Ahile pornește să distrugă tot ce-i stă în cale. Dar năprasnicul Peleid, care își dorea o moarte încununată de glorie, nu știe că va fi zdrobit sub semnul unei trecute vremi. Îi este dat să fie una din cele mai puțin simpatice dintre eroii lui Homer, de un megalomanism în raport războiului, de acel Paris, rușinea troienilor și năpasta lor. Destinul lui Ahile e tot atît de impresionant ca și oricaredare al.

Înrîurirea Iliadei asupra posterității a fost covîrșitoare. Ea reprezintă modelul pentru multe capodopere care i-au urmat. De la Sofocle, Virgiliu sau Shakespeare pînă la Victor Hugo și alții, poeții s-au inspirat din opera marelui orb. De n-ar fi decît arta compoziției și măreția versului, și încă literatura i-ar datora lui Homer foarte mult. Ne întrebăm dacă permanența și prezență — de-a lungul atîtor veacuri — nu se explică îndeosebi prin faptul că opera lui a reprezentat conștiința artistică a Europei, în forma ei cea mai pură.

S. D.

ILIADA

CÎNTUL AL XXI-LEA

Fragment din frîza Panateneelor, grupul ergastinelor — tinerele fete ateniene care țeseau vălul zeiței Athena

Cînd la fălnicul rîu, minunatul Xánthos
Cu-vîrtejuri-adînci — coborîtor din Zeus —
Sosit-au luptătorii,
în două rupe-Ahile mulțimea de troieni.
Unii fug spre cîmpie ; cu luat drumul cetății.
Merg prin acele locuri unde-a ajuns aheii
Fugiseră de spaima lui Hector, Uciga șul.
Iar astăzi, îngroziți de slăvitul Ahile, se răspîndesc troienii.
Dar, înaintea lor, — pentru a-i lua-n loc —
Hera lasă să cadă a ceață foarte deasă.
Jumătatea oștilor se-nghesuie în rîu
Ce-curge-în-vîrtejuri, cu-scîrțîi-argintii
Toți troienii cu mare se năpustesc în vad.
Urlă undele groaznic, iar malul-povîrnă-răsună-n depărtări !
Nestăvilit unde s-apucă, se-npe tulburate,
Strigînd troienii-noată, rostogolîți deva luri.
Și după cum lăcuste, ce-s gonite de flăcări,
Caută stăvărirea spre malul unui rîu,
Cînd focul pîrjolește cîmpia-n urma lor ;
Iar ele se ascund în adîncuri de apă ;
Tot așa se adună — lugubri de Ahile — carele și oamenii
În unduosul Xánthos,
Cînd slăvitul viteaz și-a lăsat lîngă mal lancea lui cea lungă,
Sprijinită de trunchiul unui tamarisc.
Și-a apa răscolită, ținînd sabia-n mînă, se-avîntă ca un zeu
Cu umbra Morții-n suflet !
Năprasnic a pornit, ca să lovească roată.
Și harcâie trupuri sub arbitrara spadă,
Iar apa-i înroșită de sînge țîșnind.
Vedea pești lăgărți de un delfin uriaș, în fundul de liman,
Ticsiți la odăjdiile portului prielnic ;
Chițul neghiob lacom pe cei mîți în coșa,
Înnebuniți de spaimă ;
La fel sînt și troienii : caută ascunzători sub malul cel ripos !
Iar după-atît măcel, cînd brațu-i ostenește,
Viteazul adună douăsprezece tineri, boi vii și mocirși,
Sortiți să fie prepeliștei lui Patroclos.
Ca și pui de ciută ei tresaltă buimeci, cînd din apă sînt scoși.
Fiecare, apoi, e strîns legat de mîini cu hăcămașa curelei
Ce tinerii le poartă pe hainele subțiri,
Și sînt încredințați cetășilor Ahaiei, ca să-i ducă la nări.
Din nou se-avîntă-Ahile, pățimaș să ucidă.

. . . . . .

Dar Xánthos își spărește mînia din suflet.
Și cumpănește-n sinea-i cum poate pune capăt atîtor isprăvi,
Ocrotind pe troieni de furiile viteazului.
Și iată că-i vorbește, cu chipul unui om !
Din adîncul vîltorii, glasul lui se ridică :
„Mare iți e puterea dar și nelegiuirea, suflet pîngărit !
De zeii iți țin partea și Cronidul voiește să-i ocrotească pe troieni,
Alungă-i mai departe de apele mele ;
Făptuiește măcelul pe întinsa cîmpie !
Frumoasele-mi unde sînt pline de leșuri,
Iar puhoiul morților — adunat în albie —
Calea-mi stăvilește, înspre marea revărsă ;
M-ai înfierat de scîrbă !
Mîna ta ucide, pustiind întruna ;
Potolește-ți mînia, căpitan de oaste !"
Ahile, viteazul cu-pasul-avîntat, astfel îi răspunde :
„Slăvite Scămandros, vă fi precum ți-e voia.
Dar eu n-am să curm prea lesne măcelul
Pînă ce în cetate nu voi fugări pe semeții troieni
Și nu voi fi dat piept cu Hector Priamidul,
Ca să știu, ne-ndoielnic, care dintre noi doi e mai presus în luptă."
Așa a vorbit ; și — din nou — porniți împotriva troienilor, asemeni unui zeu.
Atunci adîncul rîu, cu-repezi-vîrtejuri, rostește lui Apolo :
„O tu, Nemuritor cu-arcul-de-argint,
Fecior al Cronidului !
Nu vrei să mai cinstești hotărîrea lui Zeus
Care — stăruitor — ți-a cerut să-i aperi,
Să-i sprijini pe troieni, pînă în pragul nopții,
Cînd seara tîrzie așează în umbre pămîntul roditor ?"
Astfel a cuvîntat.
Ahile, de pe mal, sare-n mijlocul apelor.
Dar rîul îl înfruntă : își răscolește unda ce crește-nvalburată.
Și-alungă cu mînia morții nenumărați, dăruiți de Ahile.
Mugind precum un taur, zvîrle leșuri din albie
Și-a valuri argintate ascunde pe cei vii,
În stăvilarul de vîrtejuri.
În jurul lui Ahile, spăimos se voi se-nalță, din apa tulburată ;
Și undele-i cu furie pavăza i-o împroașcă.
Ahile e lovit.
Îi lunecă piciorul.
Virtos apucă ulmul ce — semeț, din rădăcini ! — trage cu sine malul
Și-a nouă se prăvale.
Ramuri mari au oprit cursul năvalnicelor ape.
S-au prăbușit de-a latul și-au aruncat o punte deasupra lui Scămandros.
Ajutat de capac, de-abia iese viteazul din învrtejiri.
Cu mersul avîntat pornit-a spre cîmpie, cutremurat de spaimă.
Dar zeul cel cumplit înalță neagra-i creastă
Și, cu înverșunare, îl urmărește pașii.
Ar vrea cu dinadinsul faptele să-i curme
Răbdînd de năpastă pe troienii învinși.
Dintr-un salt — ce e lung cît zvîrlitura lăncii ! —,
Ahile se avîntă precum vulturul negru,
Vînător iscusit, iute și puternic :
Groaznic mai răsună pe pieptul lui arama.
Ocolind primejdia, se ferește de rîu și pasul iuțește ;
Dar năprasnic sosesc în urma lui, vuind, apele lui Xánthos.
Uneori vedem, cu cazmaua-n mînă,
Un om ce trage șanțuri pămînd dintr-un piriu
Spre o dă drumul apei, prin grădini și răzoare.
Curge șuvoiul apelor și vine cu năvală, rostogolind pietrișul —
Întrecîndu-l pe omul ce le-a descătușat !
Iar undele vuiesc, și curg pe povîrnișuri.
Tot astfel și Ahile ; aricît ar fi de sprinten,
În fiecare clipă, îl prinde-un val înalt.
Sînt mai puternici zeii decît sînt muritorii.
Întruna vrea viteazul — cu mersu-i avîntat — să înfrunte urgia,
Știind că zeii toți, Stăpînii-din-Ceruri,
Sînt pe urmele lui,
Dar apa îl pleznește de fiecare dată —
Undele coborîte din bălțile cerești —,
În timp ce sub genunchii-i alte valuri vin să-l lovească cumplit !
Atunci geme Ahile, și-și îndreaptă privirea spre bolta nesfîrșită,
Grăind în acest fel :
„O tu, Zeus Părinte, nici un zeu nu se-ndură de răstriștea mea,
Nefericit ce sînt !
Și nu mă izbăvește de furia unui riu.
Toți zeii din ceruri mai puțin sînt de vină
Decît a fost mama,
Cînd ea m-adormea cu poveștile ei
Spunîndu-mi că mi-e scris să pier sub zidul Troiei,
Ucis de o săgeată,
De sprintena săgeată a zeului Apolo.
Cît aș fi vrut să pier de mînia lui Hector,
Războinicul de frunte al cetății Ilion...

Capitel de coloană ionică

M-ar fi răpus atunci un luptător ales,
Ce-un luptător de seamă ar fi prădat de arme.
Dar jalnica mea moarte pare că m-așteaptă pe aceste locuri,
Scufundat în valuri,
Ca și cum aș fi un păzitor de porci,
Un băiețan tîrît de ape-nvalburate
Într-a zi de furtună !"
Acestea i-au fost spuse.
Atunci, sosesc de-ndată Poseidon și Atena, cu chip de muritori.
Mîinile lor prind mîine-i, și îl îmbărbătează.
Iar — cel dintîi — Poseidon astfel îi vorbește :
„Fecior al lui Peleu, nu tremura de spaimă ;
Gîndește-te ce zei sînt alături de tine,
Atena și cu mine — încuviințat de Zeus !
Căci nu-ți este scrisă viața ta s-o pierzi
În apele lui Xánthos.
Curînd pornite ape se vor fi domolit.
Îți dau un sfat cuminte, numai de vrei s-asculți :
În lupta ce-nu-contă-pe-nici-un-muritor,
Pe luptătorii Troiei pînă nu-i vei sili —
Pe cei rămași în viață — să-și afle adăpost în slăvitul Ilion,
Nu-ți opri loviturile.
Și, mai înainte de a te fi întors la sprintena corabie,
Vei smulge și viața falnicului Hector.
Ți-a fost de zei sortită slava biruinței."
Astfel a vorbit. Și pleacă înapoi, către Nemuritori.
Din nou înspre cîmpie Ahile se avîntă,
Sporindu-i încrederea în spusele zeiești.
Apele se revarsă și-acoperă cîmpia.
Plutesc lucioase urme și trupurile, ucise în vălmășagul luptelor.
Feciorul lui Peleu, împotriva fluxului, merge mereu săltînd :
Ridică sus genunchii
Și apa-mbelșugată nu-l mai poate opri !
În sufletu-i viteaz, i-a sădit Atena puteri nemăsurate.
Dar puhoiul undelor nu s-a domolit ;
Mai virtos Scămandras își vădește mînia, față de Ahile.
Puternicul val tot mai sus se înalță.
Strigînd el cheamă rîul, largul rîu Simoeis :
„Stavilă dușmanului ! Să ne unim apele, bunul meu frate !
Foarte curînd Ahile va fi nimicit cetatea lui Priam,
Și nu vor mai lupta troienii cei învinși.
Haide, repede, vino în ajutorul meu.
Umple-ți albia rîului cu apele izvoarelor,
Adună-ți puhoiul valurilor uriașe —
Răscolind șuvoaiele ce cresc învalburate.
Huruit de trunchiuri, și vuiet crunt de pietre, să răsune-n cîmpie
Spre a-l ține în loc pe Ahile sălbatic
Ce biruie din nou, cu-avîntul unui zeu.
Nu-i vor fi de folos nici mîndrele lui arome,
Frumusețea chipului ori puterea brațului.
Peste puțină vreme, vor zace-n fund de mlaștini
Sub stratul de noroi.
Iar pe el, rostogolit în nisipul cel des,
Îl voi acoperi cu un morman de pietre.
Nici un aheu să nu-i găsească oasele afundate-n noroi !
Mormîntul îi va fi acoperit de ape,
Și nu se va-mpărăștia pămînt deasupra lui
Cînd pregăti-vor praznic, pentru înmormîntare."
Astfel a vorbit.
Și Xánthos se avîntă asupra lui Ahile, învalburat de furii.
Vuiește-nspumatul și-nsingeratul val, tîrînd morman de leșuri.
Apele din ceruri au sporit talazurile ce se-nalță și cresc,
Cercînd să-l zdrobească pe fiul lui Peleu.
Hera strigă atunci, ca nu cumva Ahile
Să fie înghițit de năprasnicul rîu cu-vîrtejuri-adînci ;
Și astfel ea grăiește zeului Hephaistos, feciorul său :
„Ridică-te, Șchiopule, o fiul meu drag !
Doar Xánthos, mi se pare, este vrednic de tine — să i te-mpotrivești.
Hai, repede, ajută
Și aprinde scînteia unei flăcări năprasnice !
Eu voi dezlănțui cumplita vijelie, ce vine dinspre mare,
Vijelia lui Notos și-a eruntului Zefir,
Răspîndind pîrjalul.
Astfel vor fi arse armele și trupurile semeților troieni.
Mistuie capacii de-a lungul lui Xanthos, ripos și-nvîrtejit,
Și cuprinde rîul în flăcări arzătoare,
Fără să te abată vorbele lui blînde, sau vorbele-i spăimoase.
Du-te !
Nu te opri, pînă ce n-auzi glasul meu care te chiamă :
Atunci vei domoli flacăra veșnic vie."
Așa a vorbit Hera.
Și zeul Hephaistos făurește focul cu-puteri-zeiești.
Mai întîi aprinde întinsa cîmpie
Și toți cei uciși de Ahile, Viteazul, —
Îngrămădiți în rîu ! — se prelac în cenușă.
Cîmpia-i pîrjolită și rîul argintiu își stăvilește cursul.
Uneori noi vedem, cînd vine timpul toamnei,
Cum usucă livezile îndată după ploaie vîntul Boreas
Într-o bucuria celor ce muncesc.
Tot astfel cîmpia uscată-i și arsă, iar leșurile ard.
Vîlvătaia focului către rîu se îndreaptă.
Ard ulmii și sălciile !
Arde și tamariscul !
Se mistuie papura, lotusul, căprișorul —
Crescut din belșug pe malul lui Scămandros.
Toți peștii și țiparii, urmăriți în apă de limbile de foc,
Se rostogolesc în vîrtejuri adînci de ape curgătoare,
Chinuiți de suflarea iscusitului zeu.
Arde puterea rîului.
Atunci graiul și-ndreaptă către zeul Hephaistos,
Pe care-l numește așa cum se cuvine :
„Nici un zeu nu-i în stare să-ți poată ține piept !
Și nu sînt eu acela ce-ar lupta împotrivă-ți
Cînd flăcările vii mistuie tatu-n jur.
Să curmăm cruda luptă,
Chiar astăzi de ar fi ca zeiescul Ahile
Pe troieni să-i alunge din cetatea Troiei !
De ce m-aș învrăjbi cu tine, o Hephaistos,
Venind în ajutorul sfîntului Ilion ?"

Traducere din greaca veche de Sanda Diamantescu și Radu Hincu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN ESEU** consacrat poeziei lui Michel Deguy semnează Max Loreau, intitulat : „Poezia obsedată de esență poezie". Comentatorii subliniază valoarea interpretărilor și stringența limbajului critic : „El urmărește pe poet în căutarea lui însuși, din carte în carte, precizînd cum Deguy reflectează asupra poeziei, depășind condiția de teoretician pur, dublat de un artist. El nu este poet într-una din dimensiunile sale și filozof în cealaltă, ci modifică în adîncime raporturile dintre teorie și practică, pînă la punctul în care încorporează reflecția în versuri, permițînd astfel elanul și extensia sa. Prin aceasta forță, poezia, în permanență căutare a esenței sale se perpetuează, dar, în același timp, își pierde esența sa, găsindu-se într-un gol prin care riscă distrugerea de sine și poate să devină poezie infinită".

● **YANNIS RITSOS** este celebrat în critica franceză pentru marile sale poeme inspirate din mitologie, **Chrysothemis — Phedra** și altele. Comentatorii subliniază continuitatea față de marea și generoasa poezie tradițională, reînnodînd linia unor opere eficace mai ales pentru public, recurgînd la o recuzită ce permite „înfățișarea" și chiar adaptarea scenică. Un critic afirmă că transpunerile pentru radio ale acestor poeme de amplă respirație au cunoscut un succes neașteptat în Franța. Ritsos reușește mai puțin să înfățișeze caracterele pe care le-au oferit operele din care se inspiră, ori „ele rezultă unitatea mai adîncă a unei vieți recreate prin memorie".

● **SCHELLING** este un gînditor redescoperit cu mult succes în contemporaneitate. **Operele mențiunile** este unul dintre acei care au fost reluate cele două serii de ediții din 1856—1861. Cercetările asupra esenței libertății umane din 1809 sînt adresate alți cinci alte texte fundamentale din perioada mediană a lungii cariere filozofice a lui Schelling, apărută de la ultimii contraforți ai filozofiei spiritului și ai așa numitei filozofii a identității, ele îl credeau pe cititor, nu fără a trece pe lîngă mai turbulenta a **Vieții lor umanității**, pînă la conținele clasicului studiu al filozofiei".

● **ÎN CADRUL ACORDULUI CULTURAL CHINO-GERMAN**, o mare expoziție dedicată celebrei pictorițe Käthe Kollwitz a fost deschisă la Pekin și în alte orașe. Cele mai multe lucrări sînt desene, grafică și sculpturi, însoțite de un catalog voluminos care prezintă întreaga sa activitate artistică, punctînd asupra mesajului umanist și asupra mijloacelor sale forțe expresive. De asemenea, cu prilejul inaugurării de deschiderea acestei semnificative expoziții de artă militantă, romancierul Günther Grass a ținut o serie de conferințe la Pekin, Shanghai și Nankin, însoțite de lecturi ale unor fragmente din cărțile sale.

● **CEL DE-AL OPTULEA NUMĂR** al **Caietelor Jean Cocteau** este dedicat activității de romancier a cunoscutului dramaturg și poet. De altfel, este subliniat faptul că dificultatea mare în trasarea granițelor lui Cocteau constă în trasarea unei frontiere între poem, eseu și roman, dacă se are în vedere stilul compozit și strălucirea comună a tuturor scrierilor sale. Recomandarea caietului, făcută de editura Gallimard, evidențiază : „Prezentul caiet oferă un studiu foarte complet asupra diverselor aspecte ale activității de romancier a lui Cocteau. De exemplu, temele care vor fi permanente în opera sa : se poate deja vedea, în Eugenia din **Potomak**, o prefigurare a simbolurilor care îi vor obseda opera. De asemenea, chelle diferitelor personaje și situații cel puțin în modul în care romancierul utilizează trăsăturile luate de la o sută de personaje reale pentru a crea pe cele cîteva ale sale".

● **CARNETELE DE POEZIE 1951—1971 — POEME DIVERSE** (volumul 5) consemnează încununarea aparițiilor lui Eugenio Montale în traducerea franceză a lui Patrice Dyerval Angelini. Este vorba de o mare culegere bilingvă, cuprinzînd ultima mare culegere a lui Montale, cea apărută în 1972. Este notabilă mai ales tendința spre condensare a expresiei poetice, mărturisind fidelitatea față de programul poetic fixat încă în 1925 : „Arta săracă : temă dinții și program al acestei poezii care se accentuează încă, prin asimilări și tronie, la umbra căreia pe-ansa și tandrețea trăiesc întotdeauna", acestea ar fi trăsăturile volumului, în analiza pertinentă a lui Cr...

● **O MARE EXPOZIȚIE** consacrată centenarului pictorului Paul Klee a fost deschisă la Casa Lehnbach din München, sub patronajul lui Armin Zweite, care a folosit indecosebi fondurile lui Felix Klee, fiul și monografistul cunoscut al marelui artist. De asemenea, sînt prezente aproximativ 80 de lucrări împrumutate de la diverși colecționari. Cronica lui Gert Gliewe menționează : „Fără a încerca să strălucească prin prezentarea celor mai celebre lucrări, expoziția urmărește cu mare minuțiozitate pașii timizi ai lui Klee pînă la momentul cînd acesta și-a găsit calea sa de artist. Cercetările asupra lui Klee, din nou active, pot să-și găsească aici un teren fertil. Cele mai recente investigații au permis de altfel abandonarea unor idei preconcepute. Dacă a trebuit să părăsim imaginea falsă și idealizată a artistului solitar, a fost pentru că am crezut prea mult în ceea ce declara el însuși. Dar judecata să nu ne-a permis destul să judecăm valoarea și evoluția operei sale".

● **CORESPONDENTA LUI RAINER-MARIA RILKE** cu Lou Andreas-Salomé continuă să fascineze pe cititori prin substanța artistică a dialogului dintre cei doi mari artiști și prin aura de legendă ce înconjoară legătura lor atît de semnificativă din punct de vedere literar și uman : „Către Lou s-a întors poetul de fiecare dată cînd un conflict opunea în el viața apetiturilor sale creatoare, poezia — dragostei, totul devenind prea dureros pentru a putea fi înfruntat fără vreun ajutor din afară. Și numai Lou Andreas-Salomé, cu inteligența sa naturală, cunoașterea adîncă și practica tehnicienilor psihanaliste, prin dragostea inalterabilă față de viață, putea să răspundă întrebărilor nelinițitoare ale lui Rilke, cu ecoul cald al unor stări încurajatoare".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE : 3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian